

UČITEĽSKÁ AKADÉMIA UK: VIDEOUKÁŽKY Z PREDMETOV UČITEĽSKÉHO ZÁKLADU I.

Darina Dvorská a Lenka Sokolová (zost.)

Univerzita Komenského v Bratislave

2023

UČITEĽSKÁ AKADEMIA UK: VIDEOUKÁŽKY Z PREDMETOV UČITEĽSKÉHO ZÁKLADU I.

Darina Dvorská a Lenka Sokolová (zost.)

Autorský kolektív:

Lucia Budinská

Darina Dvorská

Margaréta Hapčová

Karolína Miková

Lenka Sokolová

UNIVERZITA
KOMENSKÉHO
V BRATISLAVE

2023

**UČITEĽSKÁ
AKADÉMIA**
Univerzita Komenského
v Bratislave

Videoukážky a zadania vznikli vďaka podpore projektu Stanem sa učiteľom a rozvojového projektu MŠVVaŠ SR: 001UK-2-3/2022 Systematická podpora poskytovania a uskutočňovania doplňujúceho pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia na UK.

Zostavovateľky:

PaedDr. Darina Dvorská, PhD., Filozofická fakulta UK, 2023

doc. Mgr. Lenka Sokolová, PhD., Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK, 2023

Autorky:

© Mgr. Lucia Budinská, PhD., Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK, 2023 (7,5%)

(pedagogická diagnostika)

© PaedDr. Darina Dvorská, PhD., Filozofická fakulta UK, 2023 (23%)

(pedagogická komunikácia)

© Mgr. Margaréta Hapčová, PhD., Filozofická fakulta UK, 2023 (5%)

(psychológia pre učiteľov)

© Mgr. Karolína Miková, PhD., Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK, 2023 (9,5%)

(všeobecná didaktika)

© doc. Mgr. Lenka Sokolová, PhD., Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK, 2023 (55%)

(psychológia pre učiteľov a všeobecná didaktika)

© Fotografie: Bc. Stanislav Griguš, Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK, 2023

Univerzita Komenského v Bratislave, 2023.

Rozsah 114 strán, prvé vydanie, vyšlo ako elektronická online publikácia.

Dielo je vydané pod medzinárodnou licenciou **Creative Commons CC BY-NC-ND** Commons Attribution 4.0. Viac informácií o licencií a použití diela:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

https://stella.uniba.sk/texty/FSEV_SD_ucitelska_akademia_zaklad_video_1.pdf

ISBN 978-80-223-5751-7 (online)

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
Psychológia pre učiteľov (Lenka Sokolová a Margaréta Hapčová)	7
Pozornosť.....	8
Kognitívne procesy - pamäť	9
Vyššie kognitívne procesy – myslenie I.	10
Vyššie kognitívne procesy – myslenie II.	11
Charakteristika vývinového obdobia I.	12
Charakteristika vývinového obdobia II.	13
Metódy vývinovej psychológie I.	14
Metódy vývinovej psychológie II.	15
Kognitívny a rečový vývin dieťaťa I.	16
Kognitívny a rečový vývin dieťaťa II.	17
Čítanie detí mladšieho školského veku.....	18
Schopnosti osobnosti a temperament	19
Vlastnosti osobnosti a sebaobraz.....	20
Tvorivosť a faktory tvorivosti	21
Druhy učenia.....	22
Transfer a typy transferu.....	23
Pojmové mapovanie	24
Riadenie školskej triedy I.	25
Riadenie školskej triedy II.	26
Dynamika školskej triedy	27
Pedagogická diagnostika (Lucia Budinská).....	29
Diagnostikovanie vedomostí otázkami	30
Porozumenie žiakov.....	33
Postoje žiakov k aktivite.....	36
Viacnásobné diagnostikovanie pomocou informatickej úlohy.....	39
Všeobecná didaktika (Karolína Miková a Lenka Sokolová)	43
Špecifické výchovno-vzdelávacie ciele	44
Kladenie otázok	46
Kontrola porozumenia	48

Fázy vyučovania	51
Didaktické zásady I.	53
Didaktické zásady II. (porovnanie dištančnej a prezenčnej výučby)	56
Didaktické metódy a prostriedky - použitie digitálnych technológií vo vyučovaní	57
Použitie didaktických prostriedkov (porovnanie dištančnej a prezenčnej výučby)	58
Didaktické metódy – didaktická hra	59
Didaktické metódy – žiacky projekt	60
Didaktické metódy - aktivizácia žiakov	61
Metódy overovania vyučovacích výsledkov - hodnotenie a klasifikácia	62
Didaktické metódy - metódy praktickej činnosti žiakov	63
Didaktické metódy - metódy skupinovej práce	64
Didaktické metódy a prostriedky - výklad s multimediálnou podporou	65
Pedagogická komunikácia (Darina Dvorská)	67
Žánre komunikačných situácií: Výklad učiteľa	68
Exploratívna reč	71
Elicitácia verzus autenticita na vyučovaní	73
Viacnásobné otázky vo vyučovaní	76
Základné usporiadanie pedagogickej komunikácie	81
Otázky vo vyučovaní	86
Otvorené otázky	93
Zatvorené otázky	97
Sálové usporiadanie učebne	101
Modulové usporiadanie učebne	105
Akčná zóna	107
Dialóg s lešením	109

ÚVOD

E-learningový nástroj Učiteľská akadémia UK vznikol s cieľom rozvíjať profesijné kompetencie budúcich učiteľov a učiteľiek na základe práce s videom. V databáze Učiteľskej akadémie UK je v roku 2023 viac ako 90 nahrávok vyučovacích hodín (tzv. videohospitácií) a z nich vytvorených viac ako 130 krátkych videoukážok. Videoukážky sú krátke sekvencie vyučovacích hodín (cca 2 - 10-minútové), ktoré zachytávajú konkrétnu interakciu v triede alebo učebnú úlohu. Každú videoukážku sprevádza zadanie úloh prepojené na konkrétny predmet učiteľskej prípravy (predmety spoločného základu učiteľstva alebo predmetovej didaktiky).

Úlohy a zadania k videoukážkam vychádzajú z teoretického rámca konceptu profesijného videnia (bližšie v Sokolová, L. (2018). *Lepšie raz vidieť... Video v psychologickkej príprave učiteľov a učiteľiek*. Univerzita Komenského v Bratislave). Zameriavame sa na tri úrovne kognitívneho spracovania sledovaného diania v triede:

- Identifikácia - selektívna pozornosť a objektívny popis diania,
- Interpretácia - usudzovanie založené na poznaní, pri ktorom sa uplatňuje schopnosť analýzy a syntézy, prepojenia teoretických konceptov s konkrétnymi sledovanými javmi.
- Intervencia – usudzovanie založené na poznaní, pri ktorom sa uplatňuje schopnosť hodnotiaceho a tvorivého prístupu, schopnosť predvídať vývoj situácie, navrhnúť alternatívne riešenia a pod.

Úlohy sú štruktúrované tak, aby študenti a študentky učiteľstva mohli intuitívne postupovať pri práci s videoukážkou od vstupného odborného poznania a jeho reflexiu, cez samotné sledovanie videa, až k riešeniu zadaných úloh a kritickej reflexii sledovanej ukážky. Ukážky boli vybrané tak, aby dopĺňali obsah jednotlivých predmetov učiteľskej prípravy a ilustrovali variabilitu vyučovacích metód a prístupov. Každú ukážku dopĺňa informácia o kontexte vyučovacej hodiny, z ktorej bola vybraná, téme vyučovacej hodiny, školskom ročníku, type školy a forme výučby.

Videoukážky môžu byť vhodným doplnením práce na seminároch v rámci dištančnej aj prezenčnej vysokoškolskej výučby. Vyučujúci a vyučujúce ich môžu zadať ako samostatnú alebo skupinovú domácu seminárnu prácu, pretože prístup do databázy Učiteľská akadémia UK má celá akademická obec Univerzity Komenského v Bratislave prostredníctvom univerzitného prihlasovacieho konta. Materiály v databáze však môžu slúžiť študentstvu aj na samoštúdium, prípravu vlastných výstupov či zadaní.

V tejto publikácii sme zoskupili 51 zadaní k videoukážkam z predmetov spoločného základu učiteľstva, ktoré sa vyučujú v rámci učiteľskej prípravy na fakultách zapojených do rozvojového projektu MŠVVaŠ SR: 001UK-2-3/2022 Systematická podpora poskytovania a uskutočňovania doplňujúceho pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia na UK: psychológie pre učiteľov, pedagogickej komunikácie, všeobecnej didaktiky a pedagogickej diagnostiky. Zadania umožnia študentom a študentkám učiteľstva prepojiť teoretické disciplíny s konkrétnym dianím v triede a uvedomiť si význam jednotlivých predmetov tzv. spoločného základu učiteľstva v ich profesijnej učiteľskej príprave.

PSYCHOLÓGIA PRE UČITEĽOV

Lenka Sokolová, Margaréta Hapčová

Pozornosť

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Lúčny ekosystém Lúčne rastliny a huby – opakovanie	piaty (základná škola) 00:05:05 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc všeobecnej psychológie o pozornosti, jej vlastnostiach a druhoch (napr. Boroš: Úvod do psychológie, Plháková: Učebnice obecné psychologie alebo Kubáni: Všeobecná psychológia). Ako pozornosť ovplyvňuje učenie?

Počas sledovania videa:

Pokúste sa vžiť do situácie žiakov v triede a sústredte sa na prezentáciu spolužiaka.

Čo všetko mohlo rozptýliť úmyselnú pozornosť žiakov?

V ktorých momentoch sa javili žiaci sústredenejší a prečo?

Po sledovaní videa:

Pokúste sa na základe ukážky pomenovať príklady jednotlivých vlastností pozornosti.

V prípade potreby si ukážku pozrite ešte raz.

Kognitívne procesy - pamäť

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Geografia Amerika Stredná Amerika	príma (gymnázium) 00:02:45 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc všeobecnej psychológie o pamäti, fázach pamäťového procesu a druhoch pamäti (napr. Boroš: Úvod do psychológie, Plháková: Učebnice obecné psychologie alebo Kubáni: Všeobecná psychológia).

Počas sledovania videa:

Nájdite v ukážke príklady jednotlivých fáz pamäťového procesu.

Aké druhy pamäti boli v ukážke zachytené?

Po sledovaní videa:

Akými technikami učiteľka v ukážke pomáhala žiakom spomenúť si na niektoré informácie? Navrhnite ďalšie podobné techniky.

Vyššie kognitívne procesy – myslenie I.

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Geografia Severná Amerika Spojené štáty americké	príma (osemročné gymnázium) 00:02:03 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc všeobecnej psychológie o druhoch myslenia a myšlienkových operáciách (napr. Boroš: Úvod do psychológie, Plháková: Učebnice obecné psychologie alebo Kubáni: Všeobecná psychológia).

Počas sledovania videa:

Sústredte sa na svoje myšlienkové procesy počas riešenia učebnej úlohy v ukážke.

Aké druhy myslenia žiaci použili pri riešení tejto úlohy?

Ktoré myšlienkové operácie žiaci použili pri riešení tejto úlohy?

Po sledovaní videa:

Vytvorte úlohy na rovnakú tému ako v ukážke tak, aby žiaci:

- použili inú myšlienkovú operáciu,
- použili divergentné myslenie.

Vyššie kognitívne procesy – myslenie II.

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Obsah obdĺžnika, štvorca a pravouhlého trojuholníka v desatinných číslach, jednotky obsahu Jednotky obsahu – premena jednotiek	šiesty (základná škola) 00:08:22 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc všeobecnej psychológie o predstavách a predstavivosti. Aký je rozdiel medzi predstavou a fantáziou? A akú rolu majú pri učení a vyučovaní? (pozri napr. Boroš: Úvod do psychológie, Plháková: Učebnice obecné psychologie alebo Kubáni: Všeobecná psychológia).

Počas sledovania videa:

Ako žiaci pri tejto úlohe využívali predstavivosť?

Aké druhy predstáv žiaci využili pri tejto úlohe?

Po sledovaní videa:

Aká je úloha predstavivosti vo vyučovaní matematiky? Navrhnite takú úlohu k téme tejto vyučovacej hodiny, pri ktorej by žiaci zapojili aj fantazijné predstavy:

Charakteristika vývinového obdobia I.

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Anglický jazyk Predprítomný čas Použitie gramatických časov	sexta (gymnázium) 00:03:15 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Zopakujte si základné charakteristiky vývinových období, ktoré zodpovedajú obdobiu základnej a strednej školy (napr. podľa Vágnerová: Vývojová psychologie). Zamyslite sa nad tým, čo všetko aktuálna vývinová úroveň žiakov ovplyvňuje z pohľadu školy a učenia.

Počas sledovania videa:

Zaradte žiakov v ukážke do konkrétneho vývinového obdobia. Podľa akých znakov ste určili vývinové obdobie?

Čo viete na základe odpovede na otázku v ukážke povedať o myslení žiakov v tomto vývinovom období?

Po sledovaní videa:

Aké ďalšie aspekty tohto vývinového obdobia, okrem vyššie spomenutého kognitívneho vývinu, by mal učiteľ zohľadniť pri vyučovaní?

Charakteristika vývinového obdobia II.

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Slovenský jazyk Skladba vety Hlavné vetné členy - podmet	šiesty (základná škola) 00:03:20 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Zopakujte si základné charakteristiky vývinových období, ktoré zodpovedajú obdobiu základnej a strednej školy (napr. podľa Vágnerová: Vývojová psychologie). Zamyslite sa nad tým, čo všetko aktuálna vývinová úroveň žiakov ovplyvňuje z pohľadu školy a učenia.

Počas sledovania videa:

Zaradte žiakov v ukážke do konkrétneho vývinového obdobia. Podľa akých znakov ste určili vývinové obdobie?

Čo viete, na základe odpovedí a učebných úloh, v ukážke povedať o myslení žiakov v tomto vývinovom období?

Po sledovaní videa:

Aké ďalšie aspekty tohto vývinového obdobia, okrem vyššie spomenutého kognitívneho vývinu, by mal učiteľ zohľadniť pri vyučovaní?

Metódy vývinovej psychológie I.

Lenka Sokolová a Margaréta Hapčová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychologické vyšetrenie	druhý (základná škola) 0:05:20 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Poznávanie rôznych oblastí vývinu dieťaťa si v oblasti psychologickej praxe aj výskumu vyžaduje špecifické metódy, ktoré u dospelaj populácie nepoužívame tak často. Patria k nim rôzne druhy kresebných a projektívnych metód. Prečítajte si v niektorej učebnici vývinovej psychológie (napr. Vágnerová, 2012) o vývine detskej kresby a spôsoboch, ako sa kresba postavy používa v psychologickej diagnostike.

Počas sledovania videa:

Pozorujte dievčatko pri kresbe postavy.

Ako by ste zhodnotili úroveň grafomotorického prejavu dieťaťa na základe procesu a výsledku kresby postavy?

14

Kakým metódam by ste zaradili „Tri želania“? Čo môžu odpovede vypovedať o prežívaní dieťaťa? Porovnajte svoju odpoveď s odbornou literatúrou.

Po sledovaní videa:

Prečo používame pri psychologickej diagnostike dieťaťa metódy, ktoré ste mohli vidieť v ukážke?

Metódy vývinovej psychológie II.

Lenka Sokolová a Margaréta Hapčová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychologické vyšetrenie	prvý (základná škola) 0:02:56 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Poznávanie rôznych oblastí vývinu dieťaťa si v oblasti psychologickkej praxe aj výskumu vyžaduje špecifické metódy, ktoré u dospelaj populácie nepoužívame tak často. Patria k nim rôzne druhy kresebných a projektívnych metód. Prečítajte si v niektorej učebnici vývinovej psychológie (napr. Vágnerová, 2012) o vývine detskej kresby a spôsoboch, ako sa kresba postavy používa v psychologickkej diagnostike.

Počas sledovania videa:

Pozorujte chlapca pri kresbe postavy.

Ako by ste zhodnotili úroveň grafomotorického prejavu dieťaťa na základe procesu a výsledku kresby postavy?

15

Ako chlapec hovorí o priebehu svojej kresby? Čo vás v jeho prejave zaujalo?

Po sledovaní videa:

Prečo je dôležité, aby psychológ nehodnotil len výslednú kresbu, ale aj jej priebeh?

Kognitívny a rečový vývin dieťaťa I.

Lenka Sokolová a Margaréta Hapčová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychologické vyšetrenie	predškolský vek/prvý ročník 0:12:27 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Súčasťou psychologických testov na posudzovanie školskej zrelosti, kognitívneho vývinu či prediktorov gramotnosti dieťaťa sú úlohy zamerané na rôzne oblasti kognitívnych schopností. Prečítajte si v niektorej učebnici vývinovej psychológie (napr. Vágnerová, 2012) o oblastiach školskej zrelosti. Zamyslite sa nad tým, prečo je potrebné posudzovať školskú zrelosť dieťaťa.

Počas sledovania videa:

Pozorujte dievčatko pri riešení kognitívnej úlohy.

Ako by ste na základe ukážky zhodnotili rečový prejav dieťaťa?

Aké čiastkové oblasti kognitívneho vývinu zisťujeme touto úlohou?

Po sledovaní videa:

V akých typoch školských učebných úloh sa prejavia čiastkové kognitívne schopnosti, ktoré ste popísali vyššie?

Kognitívny a rečový vývin dieťaťa II.

Lenka Sokolová a Margaréta Hapčová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychologické vyšetrenie	predškolský vek/prvý ročník 0:03:30 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Súčasťou psychologických testov na posudzovanie školskej zrelosti, kognitívneho vývinu či prediktorov gramotnosti dieťaťa sú úlohy zamerané na rôzne oblasti kognitívnych schopností. Prečítajte si v niektorej učebnici vývinovej psychológie (napr. Vágnerová, 2012) o oblastiach školskej zrelosti. Zamyslite sa nad tým, prečo je potrebné posudzovať školskú zrelosť dieťaťa.

Počas sledovania videa:

Do akej vývinovej oblasti by ste zaradili úlohy v tejto ukážke?

V akých predmetoch či učebných úlohách sa vyššie spomínané schopnosti uplatňujú?

Po sledovaní videa:

Navrhňte konkrétne úlohy, ktorými by ste mohli rozvíjať, stimulovať oblasti z ukážky. Porovnajte svoje návrhy s dostupnou literatúrou.

Čítanie detí mladšieho školského veku

Lenka Sokolová a Margaréta Hapčová

Predmet/Tematický celok/Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychologické vyšetrenie	druhý (základná škola) 0:07:53 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

K častým intervenciám školského psychológa patria intervencie spojené so školským výkonom detí a podporou žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Čitateľské kompetencie sú veľmi dobrým prediktorom školskej úspešnosti, preto psychológovia používajú rôzne typy testov, pri ktorých overujú úroveň čítania u detí. Prečítajte si o posudzovaní úrovne čítania napr. v učebnici M. Vágnerovej (2005): Školní poradenská psychologie pro pedagogy.

Počas sledovania videa:

Pokúste sa na základe ukážky zhodnotiť jednotlivé oblasti úrovne čítania dievčatka.

Rýchlosť čítania (koľko slov prečítalo dievčatko za minútu):

Chybovosť (koľko chýb urobila, o aké chyby išlo):

Porozumenie čítanému textu:

Po sledovaní videa:

V akých oblastiach školských zručností a výkonov môžu mať ťažkosti deti, ktoré majú menej rozvinuté čitateľské kompetencie (čítajú pomaly, s vysokou chybovosťou a bez porozumenia)?

Schopnosti osobnosti a temperament

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Telesná a športová výchova Hádzaná Hádzanie a chytanie lopty	šiesty (základná škola) 00:09:40 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc psychológie osobnosti o temperamente a schopnostiach osobnosti. Temperamentové vlastnosti a schopnosti osobnosti patria k tým vlastnostiam, ktoré sú značne ovplyvnené dedičnými a vrodenými faktormi. Ako na uplatňujú vo výchovných predmetoch a pohybových aktivitách detí v škole?

Počas sledovania videa:

Sledujte pozorne priebeh hry. Aké schopnosti sa uplatňujú pri tejto športovej hre?

Sledujte správanie chlapcov počas hry. Ako sa pri hre prejaví temperament detí?

Po sledovaní videa:

Uvedte príklady, ako sa môžu temperamentové vlastnosti prejavíť pri rôznych typoch didaktických hier. Ako by mal na takéto prejavy reagovať učiteľ?

Vlastnosti osobnosti a sebaobraz

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Prezentácia a nástroje Prezentácia v PowerPointe	piaty (základná škola) 00:03:53 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Jednou z vývinových úloh staršieho školského veku a dospelovania je voľba povolania resp. ďalšieho študijného smerovania. Pri porozumení tejto vývinovej úlohy sa prepájajú poznatky vývinovej psychológie a psychológie osobnosti. Ako sebaaponímanie a sebaobraz ovplyvňujú úvahy detí o ich budúcom povolaní? Aké vlastnosti a schopnosti považujú za dôležité pre pracovný život?

Počas sledovania videa:

Zapisujte si svoje postrehy k nižšie uvedeným otázkam.

Ktoré vlastnosti resp. schopnosti osobnosti by sa dali prepojiť s obsahom chlapcovej prezentácie?

Aké prvky sebaaponímania a sebaobrazu typické pre starší školský vek ste si všimli v ukážke?

Po sledovaní videa:

V rámci tejto vyučovacej hodiny bola úloha zameraná na tvorbu prezentácie v prostredí PowerPoint. Ako by sa dala ďalej prierezovo využiť pre osobnostný a sociálny rozvoj žiakov?

Tvorivosť a faktory tvorivosti

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Vodný ekosystém Praktické cvičenie	piaty (základná škola) 00:12:56 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej psychológie o úlohe tvorivosti v učení a vyučovaní. Tvorivosť (podobne ako napr. inteligencia) má viacero oblastí, faktorov, ktoré môžeme rozvíjať rôznymi typmi úloh a zadaní.

Počas sledovania videa:

Ktoré faktory tvorivosti rozvíja cvičenie v ukážke a zadaná domáca úloha?

FLUENCIA FLEXIBILITA SENZITIVITA ORIGINALITA ELABORÁCIA REDEFINOVANIE

Uvedte konkrétne príklady:

21

Po sledovaní videa:

Hodnotíte toto spracovanie učebnej úlohy ako tvorivé?

VEĽMI TVORIVÉ MÁLO TVORIVÉ

Ako by ste učebnú úlohu alebo domáce zadanie upravili tak, aby sa zapojilo viac faktorov tvorivosti?

Druhy učenia

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Genetika Dedičnosť viazaná na pohlavné chromozómy	tretí (gymnázium) 0:06:23 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V učebniciach pedagogickej psychológie (pozri napr. Mareš, 2013; Ďurič et al., 1991 a i.) nájdete charakteristiky viacerých druhov učenia. Prečítajte si niektorú z týchto klasifikácií a zamyslite sa nad tým, ako sa jednotlivé druhy učenia uplatňujú v školskej triede.

Počas sledovania videa:

Aké druhy učenia ste identifikovali v tejto ukážke?

Čo na základe ukážky možno považovať za výhody a limity uvedeného druhu (druhových) učenia?

Po sledovaní videa:

Navrhните pre tému vyučovacej hodiny v ukážke takú učebnú úlohu, pri ktorej by sa uplatnil iný druh učenia. Ktoré druhy učenia pokladáte za efektívnejšie a prečo? Pokúste sa nájsť výskumnú štúdiu, ktorá váš názor podporuje.

Transfer a typy transferu

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Anglický jazyk Zvieratá (Animals – Wild animals) Divo žijúce zvieratá v SR a vo svete	štvrtý (základná škola) 00:08:25 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Zamysleli ste sa už nad tým, prečo sa nám niekedy ťažko učí nové gramatické pravidlo v cudzom jazyku a inokedy napr. na fyzike hravo pochopíme nový vzorec? Možno za to môže tzv. transfer... Prečítajte si v odporúčaných učebniciach pedagogickej psychológie o typoch transferu.

Počas sledovania videa:

Sledujte pozorne jednotlivé odpovede detí a pokúste sa identifikovať príklady transferu.

	pozitívny	negatívny
gramatický		
fonetický		
sémantický		

Zamyslíte sa nad tým, či ste v ukážke identifikovali aj príklady nešpecifického transferu.

Po sledovaní videa:

Ako sa transfer prejavuje vo vašej predmetovej aprobácii?

Ako možno znižovať vplyv negatívneho transferu vo vyučovaní?

Pojmové mapovanie

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Svet živočíchov: Článkonožce Pavúkovce – opakovanie učiva	príma (osemročné gymnázium) 0:21:25 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Zopakujte si, čo viete o pojmovom mapovaní. Použite napr. učebnicu pedagogickej psychológie J. Mareša z r. 2013. Pojmové mapovanie má viaceré pedagogicko-psychologické východiská, napr. koncept zmysluplného učenia D. Ausubela alebo rozvoj tvorivosti a uplatňujú sa pri ňom viaceré kognitívne procesy.

Počas sledovania videa:

Aký typ pojmovej mapy vytvorila učiteľka spolu so žiakmi?

Aké kognitívne procesy, myšlienkové operácie a druhy učenia žiaci uplatnili pri tejto úlohe?

Po sledovaní videa:

Navrhните iný spôsob práce s pojmovou mapou pre túto vyučovaciu hodinu. V čom vidíte výhody a nevýhody pojmového mapovania?

Riadenie školskej triedy I.

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Telesná a športová výchova Hádzaná Hádzanie a chytanie lopty	šiesty (základná škola) 0:03:30 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Riadenie školskej triedy patrí k základným kompetenciám učiteľa (pozri napr. Kyriacou, 2008). Učiteľ prostredníctvom systému pravidiel, inštrukcií a intervencií usmerňuje učebné činnosti a správanie žiakov počas vyučovacej hodiny. Jednou z výchovných techník je aj použitie logických dôsledkov, prečítajte si viac o logických dôsledkoch napr. v Dreikurs & Grey (1997).

Počas sledovania videa:

Zamerajte sa pri sledovaní videa na to, aké techniky riadenia školskej triedy učiteľ použil.

Aké pravidlá zdôraznil učiteľ v úvode vyučovacej hodiny?

Aký logický dôsledok pomenoval učiteľ v úvodnej inštrukcii?

Po sledovaní videa:

Porovnajte formuláciu logického dôsledku v ukážke s literatúrou (napr. Dreikurs & Grey, 1997). Navrhnite logický dôsledok pre situáciu, ktorá môže nastať v predmete vašej aprobácie.

Riadenie školskej triedy II.

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Trojuholník, zhodnosť trojuholníkov Konštrukcia trojuholníka podľa vety SUS	šiesty (základná škola) 00:05:15 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Dôležitou témou pedagogickej psychológie je riadenie školskej triedy, spôsob, aký učiteľ usmerňuje činnosti žiakov, či ako reaguje na rôzne prejavy správania žiakov. Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej psychológie o riadení školskej triedy a rôznych štýloch riadenia, ktoré učitelia uplatňujú. Ktorý štýl vám osobne najviac vyhovuje?

Počas sledovania videa:

Sledujte pozorne prejavy učiteľa v ukážke. K akému štýlu riadenia triedy by ste ho zaradili?

autoritatívny

demokratický

liberálny

zanedbávajúci

Aký prístup k disciplíne žiakov v triede učiteľ podľa Vás v ukážke volil?

intervenujúci

interagujúci

neintervenujúci

Ako by ste popísali riadenie školskej triedy v tejto ukážke?

Po sledovaní videa:

Reagovali by ste v niektorej zo situácií inak ako učiteľ v ukážke? Ak áno, kedy a prečo?

Dynamika školskej triedy

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Slovenský jazyk a literatúra Skladba vety Hlavné vetné členy - podmet	šiesty (základná škola) 00:02:00 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Dynamika školskej triedy zahŕňa mnohé sociálno-psychologické premenné a interakcie v školskej triede. Prečítajte si v niektorej odporúčanej učebnici pedagogickej alebo sociálnej psychológie o dynamike školských skupín. Čo všetko sa pod týmto pojmom skrýva? A čo všetko dynamiku diania v školskej triede ovplyvňuje?

Počas sledovania videa:

Aké prvky dynamiky školskej triedy ste si mohli všimnúť v tejto krátkej ukážke?

Po sledovaní videa:

Ako podľa Vášho názoru ovplyvňuje dynamiku školskej triedy práca v stabilných skupinách ako ste mohli vidieť v ukážke?

Aký vplyv má na dynamiku školskej triedy učiteľ? Pozrite si celú vyučovaciu hodinu, z ktorej bola ukážka (videohospitácia 14). Zhodnoťte vyučovací štýl učiteľky vo vzťahu k sociálnej dynamike triedy.

Použitá a odporúčaná literatúra:

- Dreikurs, R., & Grey, L. (1997). *Logické dôsledky*. Psychoprof.
- Đurič, L., Grác, J., & Štefanovič, J. (1991). *Pedagogická psychológia*. Jaspis.
- Fontana, D. (2003). *Psychologie ve školní praxi*. Portál.
- Jakabčic, I. (2002). *Základy vývinovej psychológie*. Iris.
- Kubáni, V. (2010). *Všeobecná psychológia*. Prešovská univerzita.
- Kyriacou, Ch. (2008). *Klíčové dovednosti učiteľa: Cesty k lepšiemu vyučovaniu*. Portál.
- Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Portál.
- Plháková, A. (2007). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.
- Pružinská, J. (2005). *Psychológia osobnosti*. OZ Sociálna práca.
- Vágnerová, M. (2005). *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Univerzita Karlova.
- Vágnerová, M. (2021). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Univerzita Karlova.

O autorkách

Doc. Mgr. Lenka Sokolová, PhD. pôsobí ako vysokoškolská učiteľka na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave, venuje sa pedagogickej a školskej psychológii a metodike a didaktike vyučovania psychológie pre rôzne cieľové skupiny.

Mgr. Margaréta Hapčová, PhD. pôsobí na Katedre psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Venuje sa poruchám detského vývinu a klinickej psychodiagnostike detí a adolescentov.

Vypočujte si [rozhovor o vyučovaní psychológie pre učiteľov](#) s docentkou Lenkou Sokolovou z Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

Lucia Budinská

Diagnostikovanie vedomostí otázkami

Lucia Budinská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Algoritmické riešenie problémov Práca s programovateľnou robotickou stavebnicou Micro:bit	2. ročník SOŠ 00:01:16 – 00:08:35 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Jednou z najčastejších oblastí, ktorú učitelia diagnostikujú, sú vedomosti. Okrem formálnych prístupov k diagnostikovaniu vedomostí používajú aj rýchle otázky počas hodiny v rôznych fázach. Prečítajte si kapitolu 5: Otázky ako diagnostický nástroj v *Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žiaka* od P. Gavoru (2010).

Počas sledovania videa:

1. Aký spôsob pri vyvolávaní žiakov učiteľ zvolil – vyvolávanie dobrovoľníkov alebo určovanie žiakov, ktorí majú odpovedať?

2. Najprv kladie otázku a až potom povie, kto ju zodpovie, alebo opačne?

3. Koľko času dáva žiakom na odpoveď?

4. Sú otázky zamerané na nižšie alebo vyššie myšlienkové procesy? Kedy ktoré?

5. Ako učiteľ pracuje so žiackymi odpoveďami? Ako určuje ich správnosť?

6. Ako zapája do odpovedí zvyšných žiakov?

31

Po sledovaní videa:

1. Zamyslite sa, čo bolo podľa vás cieľom diagnostiky učiteľa. Čo od svojich žiakov zistil?

2. Aká bola atmosféra tejto úvodnej časti hodiny?

3. Porovnajte s úvodom hodiny z inej videohospitácie (napr. 84).

Porozumenie žiakov

Lucia Budinská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Fyzika Elektromagnetické žiarenie RTG žiarenie	2. ročník SOŠ 00:07:00 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Kontrola toho, ako žiaci rozumejú učivu, by nemala prebiehať iba pomocou písomných prác či skúšania. Učitelia by mali porozumenie kontrolovať priebežne, a to nielen formálne. Keď učiteľ alebo učiteľka pozná svojich žiakov, vie často pohľadom zistiť, kto z nich rozumie preberanej téme, kto potrebuje pomoc, či kto naopak vie pomôcť spolužiakom.

1. Zamyslite sa a zapíšte si aspoň tri znaky, ktoré by vám napovedali, že žiak/žiačka na hodine rozumie, čo a ako má robiť, a aspoň tri znaky, ktoré by opačne hovorili, že žiak/žiačka nerozumie, niečo potrebuje dovysvetliť, alebo potrebuje pomoc.

žiak/žiačka na rozumie	
1.	
2.	
3.	
žiak/žiačka na nerozumie	
1.	
2.	
3.	

Počas sledovania videa:

1. Sledujte žiakov. Rozumejú danej téme? Zaujíma ich preberaná téma?

2. K znakom (ne)porozumenia, ktoré ste navrhli, si zaznačte, kedy ste ich spozorovali.

žiak/žiačka nerozumie	
1.	
2.	
3.	
žiak/žiačka na nerozumie	
1.	
2.	
3.	

3. Spozorovali ste všetky vami uvedené znaky správania?

--

4. Spozorovali ste aj iné znaky správania?

--

5. Ako reagovala učiteľka na dané správanie žiakov?

--

Po sledovaní videa:

1. Zamyslite sa, akým spôsobom vedia učitelia rýchlo skontrolovať porozumenie všetkých žiakov v triede.

2. Čo by ste robili inak ako učiteľka vo videoukážke? Čo sa vám na správaní učiteľky páčilo?

3. Vyberte si ľubovoľnú videohospitáciu a pozrite si ju celú. Zamerajte sa na žiakov a skúste opäť odpovedať na otázky.

žiak/žiačka na rozumie	
1.	
2.	
3.	
žiak/žiačka na nerozumie	
1.	
2.	
3.	

Postoje žiakov k aktivite

Lucia Budinská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Hranoly Výpočet objemu a povrchu hranola	Tercia, 3. ročník OG 00:06:00 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Postoje žiakov k predmetu často ovplyvňujú aj ich zapojenie do hodín, motiváciu, ale aj výsledky a vedomosti z predmetu. Je preto potrebné vedieť diagnostikovať takzvané afektívne vlastnosti žiakov. Zopakujte si, čo všetko pod afektívne vlastnosti patrí a ako sa dajú pozorovať a diagnostikovať. Napr. v 11. kapitole knihy *Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žiaka* (Gavora, 2015).

Poznámky:

Počas sledovania videa:

1. Sústreďte sa na žiakov a skúste identifikovať tých, ktorých aktivita zaujíma a tých, ktorých nie. Podľa čoho ste sa rozhodovali?

2. Zmenili ste počas pozerania zaradenie niektorých žiakov? Ak áno, prečo?

áno	nie

3. Viete zo správania žiakov usúdiť, aké sú ich postoje k predmetu?

áno	nie

4. Akým spôsobom sa učiteľka so žiakmi z jednotlivých skupín pracovala? Venovala im rovnako veľa času? Povzbudzovala niektorú skupinu viac/menej?

--

37

Po sledovaní videa:

1. Vyberte si ľubovoľnú videohospitáciu a pozrite si ju celú, alebo si pozrite aj zvyšok videohospitácie 84. Skúste opäť odpovedať na predchádzajúce otázky. Zamyslite sa a v skupinách diskutujte o tom, akým spôsobom vieme ako učiteľia podporovať záujem žiakov o náš predmet a aktivity na hodinách.

--

2. Bude sa to líšiť na jednotlivých stupňoch vzdelávania?

áno	nie

3. Je rozdiel v tom, ako vieme motivovať mladších a starších žiakov?

áno	nie

Vieme, ako učitelia môžu zmeniť žiacky zlý vzťah k nášmu predmetu?

--

Viacnásobné diagnostikovanie pomocou informatickej úlohy

Lucia Budinská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Vektorová grafika Využitie N-uholníkov, textu a predchádzajúcich skúseností s kreslením ikon pri skupinovej práci na mapke	2. ročník gymnázia 00:03:13 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Úlohy, ktoré žiakom zadávame, nám častokrát môžu pomôcť diagnostikovať aj iné veci ako len vedomosti a schopnosti. Pomocou vhodne zvolených úloh môžeme diagnostikovať tvorivosť, postoje, motiváciu či záujmy.

1. Nájdite príklady takýchto zadaní – v učebniciach, metodických materiáloch, alebo v literatúre k predmetu.

Poznámky:

39

Počas sledovania videa:

1. Aké bolo zadanie ? Bolo dostatočne otvorené?

Bolo zadanie jasné?	áno	nie
pretože...		
Bolo zadanie dostatočne otvorené?	áno	nie
pretože...		

2. Mohli žiaci prichádzať s vlastnými nápismi? Na čo učiteľ navádzal žiakov?

3. Čo všetko dokáže učiteľ pomocou takéhoto zadania zistiť?

Po sledovaní videa:

1. Ako inak by sa dalo zadanie z ukážky upraviť, aby podnecovalo tvorivosť?

2. Čo všetko by ste si na výsledkoch práce študentov všímali?

3. Zamyslite sa, ako pracovať so žiakmi, ktorí nemajú radi podobné úlohy a očakávajú skôr presné a jasne stanovené ciele.

4. Vymyslite podobné úlohy, ktoré by ste vedeli použiť na iných predmetoch.

Použitá a odporúčaná literatúra:

Gavora, P. (2015). *Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žiaka*. 2. aktualizované vydanie. Enigma.

O autorke

Mgr. Lucia Budinská, PhD. pôsobí ako vysokoškolská učiteľka na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave. Učí budúcich učiteľov (nielen) informatiky a informatikov.

Vypočujte si [rozhovor o vyučovaní pedagogiky a spoločného učiteľského základu](#) s doktorkou Jankou Medvedovou z Katedry pedagogiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

VŠEOBECNÁ DIDAKTIKA

Karolína Miková, Lenka Sokolová

Špecifické výchovno-vzdelávacie ciele

Karolína Miková

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Vektorová grafika Využitie N-uholníkov, textu a predchádzajúcich skúseností s kreslením ikon pri skupinovej práci na mapke	2. ročník gymnázia 00:06:20 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Keď chceme, aby hodina mala správne smerovanie a žiaci sa počas roka naučili potrebné vedomosti, zručnosti a pod, je podstatné, aby mal učiteľ jasne stanovené výchovno-vzdelávacie ciele. Tie môžu byť z troch rôznych psychických procesov učenia, resp. domén. A to kognitívna, afektívna a psychomotorická.

Zopakujte si aký je rozdiel medzi špecifickými a všeobecnými výchovno-vzdelávacími cieľmi. A taktiež si z prednášok, či učebnice *Didaktika* (Turek, 2014) zopakujte taxonómie pre všetky tri domény.

Poznámky:

44

Počas sledovania videa:

1. Pozorne si vypočujte, aké zadanie dostali študenti od učiteľa, ako mali pracovať a čo mali pri tvorbe máp využívať?

2. Priebežne uvažujte nad tým, ktoré časti zadania spadajú do ktorej domény.

Kognitívna doména	Afektívna doména	Psychomotorická doména

Po sledovaní videa:

1. Zamyslite sa, aké špecifické výchovno-vzdelávacie ciele mohol mať stanovené učiteľ pre túto hodinu a spíšte ich. Pomôžte si všeobecnými cieľmi a jeho plánom vyučovacej hodiny.

Ciele kognitívnej domény	Ciele afektívnej domény	Ciele psychomotorickej domény

Skontrolujte, či ste ich správne naformulovali. Či sú naozaj špecifické a nie všeobecné. Mali by ste mať pre každú z domén určených minimálne dva výchovno-vzdelávacie ciele.

Kladenie otázok

Karolína Miková

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Hromadná korešpondencia	1. ročník, gymnázium 0:5:03 - 0:7:49 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V pedagogickej komunikácii zohráva úlohu viacero činiteľov. Čo všetko môžu byť činitelia v pedagogickej komunikácii?

Súčasťou pedagogickej komunikácie je tiež kladenie otázok. Zopakujte si, aké sú najčastejšie chyby pri kladení otázok, či pri rozhovore. Pozrite si prednášky alebo knihy ako napr. *Výuková komunikace* (K. Šedová a kol, 2019.) či *Sociálna a didaktická komunikácia* (V. Šuťáková a kol, 2017).

Počas sledovania videa:

1. Sledujte vzájomnú interakciu medzi učiteľkou a žiakmi. Aké ďalšie činitele vstupovali do tejto pedagogickej komunikácie? Stručne zdôvodnite.

2. Identifikujte, čo sledovala učiteľka svojimi otázkami. Ak viete, môžete to naformulovať aj do konkrétneho cieľu.

Po sledovaní videa:

1. Zhodnoťte, aký zámer sledovala učiteľka kladením otázok. A či sa jej podarilo tento zámer dosiahnuť.

2. Identifikujte, aké chyby sa pri kladení otázok u učiteľky vyskytli. Uveďte, prečo si myslíte, že práve toto boli podľa vás chyby.

3. Navrhните, ako inak by mohli byť otázky položené.

Kontrola porozumenia

Karolína Miková

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Ukážka 1: Matematika Kocka, kváder Výpočet povrchu kvádra	Príma, 1. ročník, osemročné gymnázium 00:08:26 Prezenčná forma
Ukážka 2: Fyzika Elektrický prúd Účinnosť elektrických varičov	Kvinta, 4. ročník, osemročné gymnázium 00:02:20 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Zopakujte si z knihy Lemov, D. & Atkins, N. (2014) *Teach Like a Champion 2.0*. Wiley, aké techniky kontroly porozumenia poznáme? Aké chyby sa pri ich používaní najčastejšie robíme?

Poznámky:

48

Počas sledovania videa:

1. Určite, ktoré techniky kontroly porozumenia boli v ukážkach použité? Svoje odpovede zdôvodnite, pričom sa odvolajte na vypísané otázky.

Ukážka 1:	
Ukážka 2:	

2. Položila učiteľka otázky, ktoré by pri istých malých zmenách mohli byť zaradene medzi techniky KP? Ak áno, kedy a o akú techniku kontroly porozumenia by išlo?

3. Vyskytli sa pri aplikovaní techník kontroly porozumenia niektoré z najčastejších chýb? Aké? Kedy?

Po sledovaní videa:

1. Určite, ktoré všetky techniky KP boli na videoukážkach použité.

2. Svoju odpoveď / odpovede zdôvodnite, pričom sa odvolajte na vypísané otázky. Položila učiteľka otázky, ktoré by pri istých malých zmenách mohli byť zaradene medzi techniky kontroly porozumenia? Ak áno, kedy a o akú techniku kontroly porozumenia by išlo?

3. Vyskytli sa pri aplikovaní techník KP niektoré z najčastejších chýb? Aké? Kedy?

Fázy vyučovania

Karolína Miková

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Algoritmické riešenie problémov Práca s programovateľnou robotickou stavebnicou: Micro:bit	2. ročník SOŠ 0:00:56 – 0:12:10 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Počas vyučovacej hodiny dochádza k rôznym situáciám, v ktorých môže učiteľ sledovať rôzne ciele, niekedy aj niekoľko naraz. Zopakujte si podľa prednášok a podľa literatúry *Obecná didaktika* (Žormanová, 2014) jednotlivé fázy výučby.

Poznámky:

51

Počas sledovania videa:

Sledujte učiteľa, jeho činnosti, otázky a reakcie počas videoukážky. Zároveň pozorujte aj žiakov, do čoho sú zapájaní. Odhadnite, čo sledoval učiteľ jednotlivými činnosťami / otázkami.

Po sledovaní videa:

1. Aké fázy výučby ste identifikovali v tejto ukážke? Svoj názor zdôvodnite.

2. Ktoré fázy sa prekrývali?

3. Vyjadrite svoj názor, či je správne, že sa fázy prekrývajú a prečo si to myslíte.

Didaktické zásady I.

Karolína Miková

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Fyzika Elektromagnetické žiarenie RTG žiarenie	2. ročník SOŠ 02:30 – 4:55 Prezenčná forma
Informatika Algoritmické riešenie problémov MakeCode: práca s rozšírenou sadou micro:bit	2. ročník SOŠ 31:00 – 35:19 Prezenčná forma
Matematika Jednoduchá pravdepodobnosť Pravdepodobnosť	8. ročník ZŠ 0:55 – 5:27 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Vyberte si jedno z delení pre didaktické zásady a zopakujte si ich charakteristiky. Použite literatúru ako napr. *Didaktika* (Turek, 2014), alebo *Všeobecná didaktika* (Petlák, 2016).

zásada (názov)	charakteristika:

Počas sledovania videa:

Sledujte videoukážky troch rôznych predmetov. Opíšte pre každú ukážku reakcie žiakov a atmosféru na hodine.

Ukážka 1:
Ukážka 2:
Ukážka 3:

Po sledovaní videa:

1. Identifikujte, ktoré didaktické zásady boli dodržané a prečo.

Dodržaná zásada (názov)	zdôvodnenie

2. Bola niektorá zo zásad prítomná na všetkých troch ukážkach?

3. Zhodnotte, aký prínos podľa vás mali použité didaktické zásady pre žiakov.

Didaktické zásady II.

(porovnanie dištančnej a prezenčnej výučby)

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Obsah obdĺžnika, štvorca a pravouhlého trojuholníka v desatinných číslach, jednotky obsahu/Trojuholník, zhodnosť trojuholníkov Obsah obdĺžnika a štvorca/Konstruktoria trojuholníka podľa vety sus	šiesty (základná škola) 00:11:12 Dištančná a prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si napr. v publikácii od I. Tureka (2014) Didaktika o didaktických zásadách. Zamyslite sa nad tým, ako uplatňovanie didaktických zásad ovplyvňuje forma výučby.

Počas sledovania videa:

Ktoré didaktické zásady boli uplatnené v prezenčnej vyučovacej hodine?

Ktoré didaktické zásady boli uplatnené v dištančnej vyučovacej hodine?

Po sledovaní videa:

Na základe porovnania oboch ukážok zhodnoťte výhody a limity oboch foriem výučby z hľadiska uplatňovania didaktických zásad.

Didaktické metódy a prostriedky - použitie digitálnych technológií vo vyučovaní

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Anglický jazyk Zvieratá (Animals – Wild animals) Divo žijúce zvieratá v SR a vo svete	štvrtý (základná škola) 00:08:25 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Dištančná forma výučby prináša viaceré možnosti a limity používanie didaktických metód a prostriedkov. Zamyslite sa nad tým, čo si táto forma výučby vyžaduje od učiteľa. Ako sa musí pripravovať na vyučovanie?

Počas sledovania videa:

Zaraďte didaktickú metódu a prostriedok v ukážke podľa niektorej z klasifikácií v odbornej literatúre.

Zhodnoťte použitie metódy a prostriedku v tejto ukážke. V čom vidíte výhody a nevýhody?

57

Po sledovaní videa:

Aké sú výhody a nevýhody používanie vedomostných kvízových aplikácií v dištančnej a prezenčnej výučbe?

Použitie didaktických prostriedkov (porovnanie dištančnej a prezenčnej výučby)

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Geografia Amerika Vybraná krajina Severnej Ameriky – USA Stredná Amerika	príma (gymnázium) 0:15:02 Dištančná a prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z učebníc všeobecnej didaktiky (napr. Skalková (2007) alebo Kyriacou (2008)) o úlohe didaktických prostriedkov vo vyučovaní. Dištančná výučba používanie niektorých pomôcok limituje, iné naopak možno použiť efektívnejšie.

Počas sledovania videa:

Aké didaktické prostriedky boli použité v oboch formách vyučovania?

Zhodnoťte efektivitu použitia didaktických prostriedkov v oboch formách vyučovania.

Po sledovaní videa:

Navrhните, aké ďalšie didaktické prostriedky by bolo možné použiť k danej téme v oboch formách vyučovania.

Didaktické metódy – didaktická hra

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Anglický jazyk Čas zábavy: Fun time – games Hry	štvrtý (základná škola) 00:07:08 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Viaceré pedagogické a didaktické prístupy zdôrazňujú význam hry ako didaktickej metódy (pozri napr. Skalková, 2007). Didaktické hry možno rozdeliť do viacerých skupín a naplňať nimi viaceré didaktické ciele.

Počas sledovania videa:

Pokúste sa hru v ukážke zaradiť do niektorej z kategórií podľa dostupnej literatúry.

Čo bolo cieľom didaktickej hry v tejto ukážke? A aké vedomosti či zručnosti žiaci uplatnili?

Po sledovaní videa:

Navrhните modifikáciu hry „Hľadanie pokladu“ pre predmet vašej aprobácie.

Didaktické metódy – žiacky projekt

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Lúčny ekosystém Lúky, pasienky a polia - opakovanie	piaty (základná škola) 00:10:00 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V odbornej literatúre sa stretávame s rôznymi vymedzeniami projektového vyučovania (porovnaj napr. Skalková, 2007 a Zormanová, 2012). Od konceptu projektového vyučovania je odvodené aj zadanie tzv. žiackych projektov, pri ktorom žiaci samostatne alebo v skupine pracujú na zadanej téme a svoj výstup (model, prezentáciu, video a pod.) prezentujú spolužiakom.

Počas sledovania videa:

Zhodnoťte prezentáciu žiackeho projektu v ukážke a porovnajte svoje hodnotenie s hodnotením učiteľky a triedy v závere ukážky.

Aké vedomosti a zručnosti žiacka uplatnila pri tvorbe a prezentovaní svojho projektu?

Po sledovaní videa:

Aké výhody a nevýhody vidíte v tejto metóde vyučovania?

Didaktické metódy - aktivizácia žiakov

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Slovenský jazyk Zo života detí Marta Hlušíková: Bojujeme u riaditeľa	šiesty (základná škola) 00:06:07 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Učebné úlohy, komunikácia a interakcia učiteľa so žiakmi, rovnako ako vzdelávací obsah by mali žiakov motivovať k aktívnemu zapájaniu sa do vyučovania. Zamyslite sa nad tým, čo bolo pre Vás na základnej škole impulzom k aktivite. Aké metódy považujete za aktivizujúce?

Počas sledovania videa:

Pomenujte metódy použité v ukážke a zaradte ich do konkrétnych kategórií.

Popíšte všetky prvky tejto ukážky, ktoré podľa vášho názoru prispeli k aktivizácii žiakov.

Po sledovaní videa:

Navrhnite modifikáciu tejto časti vyučovacej hodiny s cieľom zapojiť žiakov aktívnejšie do vyučovania.

Metódy overovania vyučovacích výsledkov - hodnotenie a klasifikácia

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Dedičnosť a premenlivosť Prenos genetickej informácie	tercia (gymnázium) 00:07:10 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Overovanie vedomostí a zručností žiakov a ich hodnotenie je často diskutovanou témou. Prečítajte si v učebnici všeobecnej didaktiky (napr. Skalková, 2007) o diagnostických a klasifikačných metódach. Zamyslite sa nad tým, ako sa diagnostické a klasifikačné postupy zmenili v dištančnej forme výučby.

Počas sledovania videa:

Zhodnoťte použitú metódu hodnotenia v tejto ukážke. V čom vidíte jej výhody a limity?

62

Zaradte použitú metódu do niektorej kategórie podľa dostupnej odbornej literatúry.

Po sledovaní videa:

Aké metódy hodnotenia a klasifikácie považujete za najvhodnejšie z hľadiska motivácie žiakov a prečo?

Didaktické metódy - metódy praktickej činnosti žiakov

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Informatika Algoritmické riešenie problémov Programovanie s programovateľnými robotmi – úvod	piaty (základná škola) 00:11:00 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Spomeniete si na príklady použitia praktických metód z čias vašej školskej dochádzky? Porovnajte svoje skúsenosti s odbornou literatúrou (napr. Skalková, 2007). V akých predmetoch sa najčastejšie uplatňujú metódy praktickej činnosti žiakov?

Počas sledovania videa:

Zhodnoťte vyučovaciu metódu v ukážke s ohľadom na aktivizáciu a motiváciu žiakov.

Aká je úloha inštrukcie pri praktických metódach? Zhodnoťte zadanie inštrukcie v tejto ukážke.

Po sledovaní videa:

Navrhните metódu praktickej činnosti žiakov pre predmet Vašej aprobácie.

Didaktické metódy - metódy skupinovej práce

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Svet živočíchov: Článkonožce Opakovanie - pavúkovce	príma (gymnázium) 0:16:30 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Práca v skupinách sa postupne stáva často používanou metódou vyučovania. Zamyslite sa nad tým, aké má výhody a nevýhody z hľadiska procesov učenia, prípravy učiteľa, či dynamiky školskej triedy. Akým žiakom môže vyhovovať, a pre akých je naopak často nepríjemnou skúsenosťou?

Počas sledovania videa:

Na základe ukážky popíšte, čo je hlavnou úlohou učiteľky pri skupinovej práci žiakov?

Aké zručnosti rozvíjali žiaci pri skupinovej práci v sledovanej ukážke?

Po sledovaní videa:

Navrhňte alternatívne zadanie skupinovej práce pre danú tému vyučovacej hodiny.

Didaktické metódy a prostriedky - výklad s multimediálnou podporou

Lenka Sokolová

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Geografia Vybraný región Južnej Ameriky Andské štáty	príma (gymnázium) 0:08:50 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z učebníc všeobecnej didaktiky (napr. Skalková, 2007) o slovných, resp. výkladových metódach. V literatúre sa im často vytýka pasivita žiakov či monotónnosť. Interakcia so žiakmi či použitie rôznych didaktických prostriedkov a médií však môžu výklad oživiť.

Počas sledovania videa:

Aké interaktívne prvky použila učiteľka v ukážke počas výkladu?

Akú rolu pri tomto výklade zohrávajú didaktické prostriedky a médiá?

Po sledovaní videa:

Navrhните ďalšie prvky, ktorými možno oživiť výklad učiva a spraviť ho interaktívnejším.

Použitá a odporúčaná literatúra:

Kyriacou, Ch. (2008). *Kľúčové dovednosti učiteľa: Cesty k lepšiemu vyučovaniu*. Portál.

Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika*. Grada.

Šedřová, K., Šalamounová, Z., Švaříček, R., Sedláček, M., Majcík, M., & Navrátilová, J. (2019). *Výuková komunikace*. Masarykova univerzita

Šutáková, V. Ferencová, J. & M. Zahatňanská. (2017). *Sociálna a didaktická komunikácia*. Bratislava: Wolters Kluwer

Zormanová, L. (2012). *Výukové metody v pedagogice*. Grada.

O autorkách:

Mgr. Karolína Miková, PhD. pôsobí ako vysokoškolská učiteľka na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského v Bratislave, ktorej je aj absolventkou. Venuje sa primárne edukačnej robotike v kontexte vyučovania informatiky, pedagogickému výskumu a didaktickej príprave učiteľov.

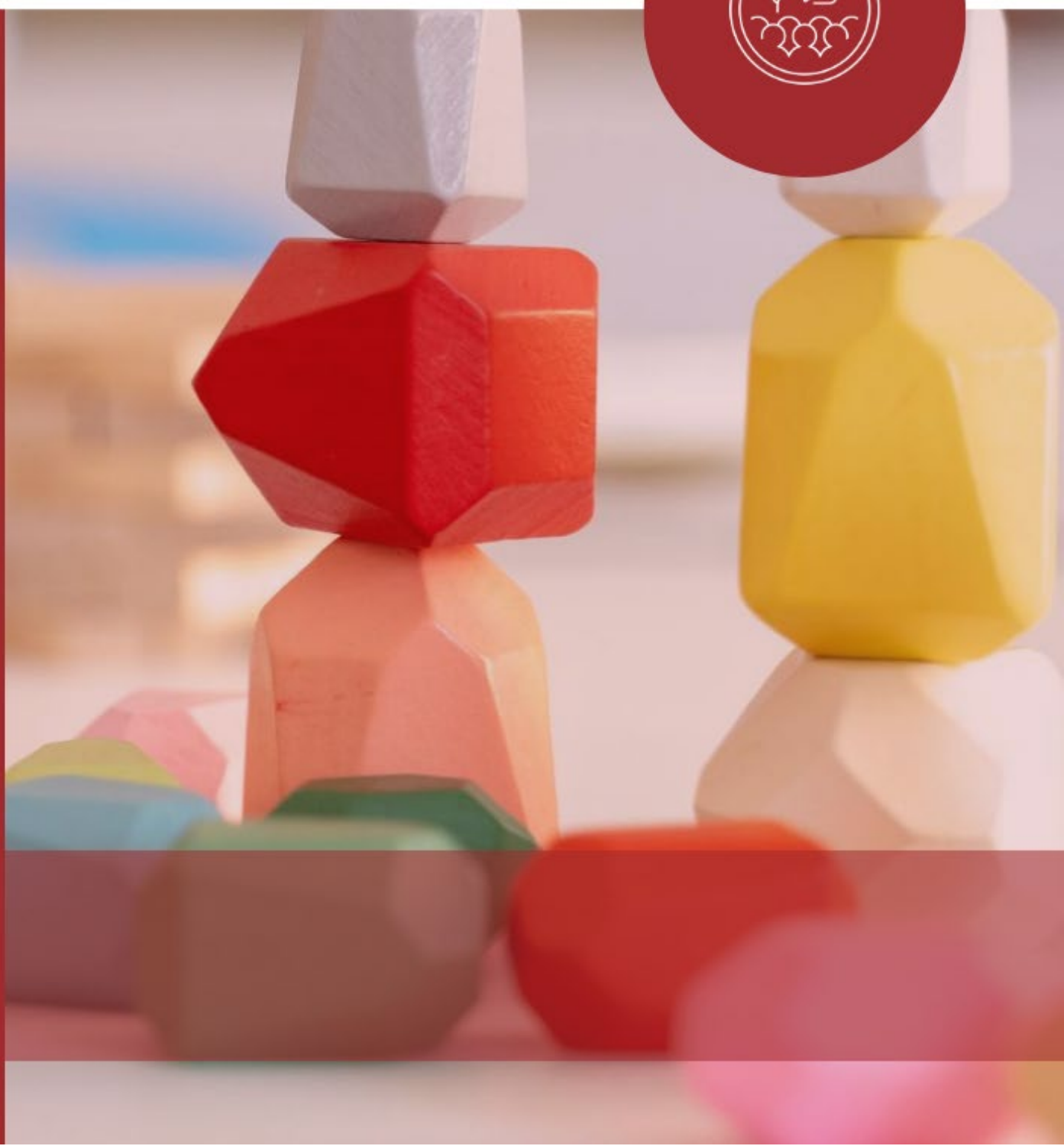
Doc. Mgr. Lenka Sokolová, PhD. pôsobí ako vysokoškolská učiteľka na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave, venuje sa pedagogickej a školskej psychológii a metodike a didaktike vyučovania psychológie pre rôzne cieľové skupiny.

Vypočujte si [rozhovor o vyučovaní psychológie a predmetov spoločného učiteľského základu](#) s docentkou Lenkou Sokolovou z Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave.

PEDAGOGICKÁ KOMUNIKÁCIA

Darina Dvorská

Žánre komunikačných situácií: Výklad učiteľa

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Svet živočíchov: Drobné živočíchy žijúce vo vode Prhlivce	príma (osemročné gymnázium) 00:06:28 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Pedagogická komunikácia ako jeden zo špecifických druhov sociálnej komunikácie prebieha v určitých *sekvenciách* (sledoch). V ustálených a dlhodobých vzťahoch (v školskej triede medzi učiteľom a žiakmi) naberá komunikačná sekvencia určité charakteristické *formy* svojho priebehu. Komunikačné situácie prebiehajú podľa ustálených *scenárov*. Podľa Alexandra (2006) sa dajú všetky komunikačné situácie na vyučovaní rozdeliť do troch *žánrov* na *monologické*, *interaktívne* a *dialogické*.

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie, či všeobecnej didaktiky o *komunikačných žánroch*, zamerajte sa konkrétne na *výklad učiteľa* (napr. Šedová a kol.: *Výuková komunikace*, 2019, s. 74-75, Obdržálek a kol.: *Didaktika pre studentov učiteľstva ZŠ*, 2003, s. 127-128, alebo Petty: *Moderní vyučování*, 1996, s. 114-119).

Ako by ste vlastnými slovami opísali výklad učiteľa ako komunikačný žáner?

Čo predstavuje výklad z pohľadu všeobecnej didaktiky?

Ako by podľa vás mal postupovať pri výklade učiteľ?

Čo je podľa vás úlohou žiakov pri výklade učiteľa?

Počas sledovania videa:

Sledujte ukážku monologického komunikačného žánru výkladu a zapisujte si svoje postrehy k nižšie uvedeným úlohám.

Zaznamenávajújte si štruktúru výkladu učiteľky. Pokúste sa ho podrobne opísať.

Stručne opíšte charakteristické črty komunikačného správania učiteľky pri výklade. Pomôžte si prepisom.

Ako sa počas výkladu učiteľky správali žiaci?

Po sledovaní videa:

Porovnajte výklad učiteľa s inými komunikačnými typmi v monologickom, interaktívnom a dialogickom žánri. Pri každom komunikačnom type sa pokúste formulovať jeho pozitíva a negatíva v porovnaní s monologickým výkladom.

výklad		vysvetľovanie	
+	-	+	-
výklad		precvičovanie	
+	-	+	-
výklad		recitácia / elicitácia	
+	-	+	-
výklad		diskusia	
+	-	+	-
výklad		dialóg s použitím lešenia	
+	-	+	-

Exploratívna reč

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Dejepis	Príma, 1. ročník OG 5. ročník ZŠ 0:01:45 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V niektorej z odporúčaných učebníc všeobecnej pedagogiky si prečítajte o konštruktivistickom a sociokonštruktivistickom pohľade na proces učenia sa. Zamerajte sa ich konkretizáciu v bádateľsky orientovanom vyučovaní.

Poznámky:

Zároveň sa v učebniciach pedagogickej komunikácie (napr. Šedová a kol., 2019) sa oboznámte s významom *exploratívnej reči na vyučovaní*.

- Pokúste sa vlastnými slovami vysvetliť pojmy: explorácia a exploratívna reč?

Explorácia podľa mňa predstavuje....
Exploratívna reč ...

Počas sledovania videa:

Sledujte 2 krátke ukážky z vyučovacích hodín biológie a dejepisu. Zapisujte si, akými spôsobmi sa žiac zapájajú do komunikácie s učiteľkou.

Ukážka 1:

Ukážka 2:

72

Po sledovaní videa:

1. Ktorú pasáž z ukážok možno považovať za exploratívnu a prečo?

2. Pokúste sa vysvetliť, aký význam má exploratívna reč vo vyučovaní?

Elicitácia verzus autenticita na vyučovaní

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychológia Obdobie dospelosti a staroby Opakovanie učiva	2. ročník SOŠ 00:04:04 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Komunikácia v školskej triede má celý rad zvláštností (charakteristík), ktorými sa odlišuje od komunikácie v iných inštitúciách, či životných situáciách. Odlišnosti sú dané rolami partnerov v komunikácii, cieľom komunikácie (prečo komunikujú), obsahom komunikácie (o čom komunikujú), ale aj časovými a priestorovými danosťami. Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc o tom, aká je ustálená podoba pedagogickej komunikácie a ktoré charakteristiky jej možno pripísať.

Učitelia na vyučovaní žiakom častokrát kladú otázky, na ktoré sami dopredu poznajú odpovede. Impulzom na pýtanie sa nie je ich vlastná zvedavosť. Nepýtajú sa preto, aby sa dozvedeli, ale aby overili, či požadovanou odpoveďou disponujú ich žiaci. Túto charakteristiku pedagogickej komunikácie nazývame *elicitácia*. Žiaci v škole vedia, že učiteľ dopredu pozná správnu odpoveď a zároveň, že disponuje spektrom možných správnych odpovedí. Sú vedomí, že práve učiteľova predstava o správnej odpovedi bude mierou, voči ktorej budú posudzované ich odpovede.

Preto niektorí žiaci podľa výskumu Šedovej a kol. (2012) v snahe získať od učiteľa pozitívne hodnotenie, svoje odpovede prispôbujú tomu, čo si myslia, že by chcel ich učiteľ počuť. Vytvárať a zdieľať s učiteľom vlastné myšlienky je pre nich v istom zmysle riskantné. Mechanizmus elicitácie, nie je ničím jednoznačne zlým. Učiteľ kladie otázky, aby doviedol žiakov k novým poznatkom. Úlohou učiteľa zároveň je overiť, čo a koľko toho žiaci vedia a čo dokážu práve teraz. Ak učitelia počas vyučovacích hodín dlhodobo (nad)užívajú len organizačné či diagnostické otázky, neprekračujú hranice elicitácie. Takúto v istom zmysle strohú, mocenskú, či umelú podobu pedagogickej komunikácie možno oprávnene označiť ako *iluzívny dialóg* (Šedová, 2005), či *pseudodialóg* (Mareš, 1975). Konštantná prítomnosť elicitácie pritom nie je na vyučovaní neustále nevyhnutná. V súvislosti s učivom je možné klásť aj tzv. *autentické otázky* – také, na ktoré učiteľ dopredu nepozná odpoveď a zaujíma sa o odpoveď žiaka. Žiaci nimi dostávajú príležitosť prispievať k vyučovaniu vlastnými postrehmi, či vnášať svoje stanoviská k preberaným témam.

Ako by ste vlastnými slovami opísali mechanizmus elicitácie, ako charakteristickú črtu pedagogickej komunikácie?

Počas sledovania videa:

Sledujte ukážku vyučovacej hodiny psychológie, svoju pozornosť zamerajte na správanie učiteľa.

Zaznamenajte si otázky, ktoré počas opakovania predošlého učiva učiteľ svojim žiakom a žiakom kládol.

Svoje záznamy následne porovnajte s prepisom.

Ktoré z otázok učiteľa podľa vás môžeme považovať za autentické?

Ako by ste teraz po zahliadnutí tejto ukážky vlastnými slovami opísali mechanizmus elicitácie?

Po sledovaní videa:

Zamyslite sa nad negatívnymi vplyvmi mechanizmu elicitácie. Akým správaním by sa tieto negatíva dali oslabiť?

Pokúste sa navrhnuť tzv. autentické otázky, ktoré by mohol učiteľ použiť pri opakovaní učiva na to, aby motivoval svoje žiačky a žiakov k tvorbe a zdieľaniu vlastných myšlienok a názorov na prebrané učivo.

Do ktorej časti vyučovacej situácie z ukážky by ste vami navrhnuté autentické otázky vložili a prečo?

Viacnásobné otázky vo vyučovaní

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Trojuholník, zhodnosť trojuholníkov Konštrukcia trojuholníka podľa vety sus	6. ročník ZŠ 00:02:24 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Otázka/y na vyučovaní sú nástroj, ktorý učiteľ/ka používa na rozličné účely. Niekedy sa stáva, že učiteľ namiesto jednej položí sériu viacerých otázok naraz - *viacnásobné otázky*. Prečítajte si v štúdií [Gavoru \(1994, s. 113-118\)](#), alebo v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie o viacnásobných otázkach a o ich úlohe vo vyučovaní.

Počas sledovania videa:

1. Sledujte ukážku vyučovacej hodiny matematiky. Sústreďte sa predovšetkým na časť slovného prejavu – repliky, ktoré považujeme za otázky. Priebežne si zaznamenávajte znenie otázok.

Svoje záznamy otázok následne porovnajte s [prepisom](#).

2. Identifikujte repliky, ktoré sú viacnásobnými otázkami. Do prvého stĺpca napíšte doslovné znenie každej viacnásobnej otázky. Ďalej zaznamenajte, či ju položil učiteľ alebo žiak /žiaci. Následne otázku kategorizujte – určte o ktorý typ viacnásobnej otázky z hľadiska ich funkcie ide. Všímajte si vlastnosti týchto viacnásobných otázok. Svoju pozornosť zamerajte na funkciu viacnásobných otázok. Odpovedajte na to, aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou uľahčil situáciu či pomohol? Do stĺpca „?” zaznačte otázky, ktoré ste nevedeli jednoznačne zatriediť do niektorej z kategórií. Nakoniec urobte súčet v každom stĺpci za celú vyučovaciu hodinu a vypočítajte naznačené percentá.

Viacnásobné otázky v ukážke							
1.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						
	Typ viacnásobnej otázky:						
	aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť	
2.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						
	Typ viacnásobnej otázky:						
	aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť	

3.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						
	Typ viacnásobnej otázky:						
	aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť	
4.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						
	Typ viacnásobnej otázky:						
	aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť	
5.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						

Typ viacnásobnej otázky č. 5:							
	aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť	
6.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						
	Typ viacnásobnej otázky:						
		aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť
7.	Znenie viacnásobnej otázky:					učiteľ	žiak
	Aký bol účel tejto viacnásobnej otázky? Komu ňou komunikujúci uľahčil situáciu, či pomohol?						
	Typ viacnásobnej otázky:						
		aktivizujúca k odpovedi	znižujúca záťaž krátkodobej pamäti	uľahčujúca vyvodzovanie	vyžadujúca vypočítavanie prvkov učiva	dysfunkčná	Neviem posúdiť

Po sledovaní videa:

Pokúste sa interpretovať získané dáta tým, že odpoviete na nasledujúce otázky:

Kolko otázok v ukážke zaznelo (pričom viacnásobná otázka sa počíta za jednu otázku)?

Aká je proporcia viacnásobných otázok učiteľa v porovnaní s jednoduchými otázkami?

Viacnásobné otázky : jednoduché otázky

% :

%

Aké typy viacnásobných otázok z hľadiska funkcie v ukážke zazneli?

Ktorá kategória viacnásobných otázok je najviac zastúpená, ktorá je najmenej zastúpená? Prečo?

80

V akých vyučovacích situáciách sa objavili jednotlivé kategórie (typy) viacnásobných otázok?

Základné usporiadanie pedagogickej komunikácie

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Geografia Biológia Matematika Slovenský jazyk	6. roč. ZŠ – Sekunda OG 00:04:36 Dištančná / Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc o dialógu a o základných charakteristikách pedagogickej komunikácie.

Jedným zo základných parametrov pedagogickej komunikácie je *podiel času, počas ktorého rozprávajú jednotliví aktéri v školskej triede*.

Koncom 60. rokov 20. storočia na základe opakovaných pozorovaní diania v stovkách školských tried Ned Flanders (1962, 1970) zistil, že:

- 2/3 z priemernej vyučovacej hodiny sú tvorené verbálnou komunikáciou,
- 2/3 času hovorí učiteľ / učiteľka,
- 2/3 objemu reči učiteľa predstavuje výklad, alebo kladenie otázok (učiteľov tzv. „priamy vplyv“).

Existenciu *Flandersovho pravidla dvoch tretín* (Gavora, 2003, s. 64) potvrdilo množstvo výskumov naprieč rôznymi krajinami (Galton a kol. 1980, 1999, Šedová a kol. 2012 atď.). Ukazuje sa, že navzdory rôznym didaktickým odporúčaniam smerovaným k väčšej aktivizácii žiakov je takéto komunikačné dianie značne stabilné a rezistentné voči zmenám v čase – považujeme ho za *typický rys pedagogickej komunikácie*.

Vedľa časovej distribúcie v ktorej jasne dominuje učiteľ má *dialóg učiteľa a žiaka stabilnú organizáciu replík*.

Replika = prehovor jedného partnera dialógu. Replika trvá dovtedy, kým nezačne hovoriť iný komunikačný partner.

Dialóg = striedanie replík idúcich za sebou od min. dvoch komunikačných partnerov.

Britskí výskumníci Sinclair a Coulthard (1975) a následne v Amerike Mehan, Cazdenová (1979) zistili, že v školských triedach existuje svojbytná s neustále sa opakujúca organizácia a usporiadanie replík.

Túto dialógovú štruktúru sa Sinclair a Coulthard (1975) rozhodli pomenovať iniciálovými skratkami každého prítomného *typu repliky* ako **IRF**:

I initiation = **otázka**

R response = **odpoveď**

F feedback = **spätná väzba**

Neskôr sa ukázalo, že *jednoduchá IRF štruktúra* je univerzálny, nadčasový a špecifický rys pedagogickej komunikácie (Šedová, 2012, str. 45). Popri tzv. jednoduchej IRF štruktúre sa v dialógu učiteľa a žiakov v školských triedach objavuje aj tzv. rozšírená IRF štruktúra (Šedová, 2012, str. 46).

Počas sledovania videa:

Sledujte 4 ukážky - krátke časti vyučovacích hodín vyučovacích predmetov biológie, geografie, matematiky a slovenského jazyka. Sústreďte sa v nich predovšetkým na verbálnu zložku komunikácie.

Priebežne si zaznamenávajújte **znenie jednotlivých dialógových replík**.

Ukážka 1:

Ukážka 2:

82

Ukážka 3:

Ukážka 4:

Svoje záznamy následne porovnajte s [prepisom](#).

Po sledovaní videa:

Z každej ukážky si vyberte jeden ľubovoľný dialóg. Pokúste sa identifikované repliky dialógu učiteľa a učiteliek a žiakov organizovať do IRF štruktúr. Určte o ktorý typ IRF štruktúry ide (jednoduchá / rozšírená IRF).

Následne vnútri každej IRF štruktúry komentujte tieto prvky:

- proporcia účasti učiteľa na dialógu,
- proporcia účasti žiakov a žiakov na dialógu,
- obsah dialógu.

IRF štruktúry v dialógu učiteľa a žiakov

1.	I initiation = otázka	
	R response = odpoveď	
	F feedback = spätná väzba	
	jednoduchá IRF	rozšírená IRF
	účasť učiteľa	účasť žiaka / žiačky
	Stručne opíšte obsah a zameranie dialógu:	

83

2.	I initiation = otázka	
	R response = odpoveď	
	F feedback = spätná väzba	
	jednoduchá IRF	rozšírená IRF

	účasť učiteľa	účasť žiaka / žiačky
	Stručne opíšte obsah a zameranie dialógu:	

3.	I initiation = otázka	
	R response = odpoveď	
	F feedback = spätná väzba	
	jednoduchá IRF	rozšírená IRF
	účasť učiteľa	účasť žiaka / žiačky
	Stručne opíšte obsah a zameranie dialógu:	

4.	I initiation = otázka	
	R response = odpoveď	
	F feedback = spätná väzba	
	jednoduchá IRF	rozšírená IRF
	účasť učiteľa	účasť žiaka / žiačky

Stručne opíšte obsah a zameranie dialógu:

Zamyslite sa nad tým, čo toto usporiadanie replík v dialógu - IRF štruktúra prináša do vyučovania. Aké sú pozitíva a negatíva IRF štruktúry dialógu ako univerzálnej, nadčasovej a špecifickej charakteristiky pedagogickej komunikácie?

Otázky vo vyučovaní

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Geografia	Sekunda OG 00:05:14 Dištančná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie o otázkach a ich úlohe vo vyučovaní.

Otázky, ako kľúčový prvok vyučovania možno roztriediť na viac druhov.

Gavora (2003, s. 100 – 101) delí otázky na:

- *reproduktívne,*
- *aplikačné,*
- *produktívne,*
- *hodnotiace,*
- *organizačné.*

Reproduktívne otázky si vyžadujú si reprodukciu faktov, údajov, poučiek atď. Žiadajú od žiaka vybavenie vedomostí z pamäti, alebo ich nájdenie v predlohe (na obrázku, v texte). Obyčajne na ne existuje len jedna správna odpoveď.

Napr. *Kde sa narodil Hviezdoslav? V ktorom období žil? Aké žánre písal?*

Aplikačné otázky sa zameriavajú na použitie reproduktívnych vedomostí pri riešení úloh. Vyžadujú si uvažovanie, analýzu, porovnávanie, vyvodzovanie. Spravidla žiak pri nich musí dospieť k jednej správnej odpovedi.

Napr. *Prečítaj si časť Steskov. Na základe poznania žánrov Hviezdoslavovej tvorby, kam by si zaradil(a) jeho cyklus Stesky? Porovnaj obsah tvorby Hviezdoslava s tvorbou iného oravského rodáka Kukučina. Aké zhody a rozdiely tam nájdeš?*

Aký bude obsah trojuholníka, ktorého základňa je 6 a výška 3. (žiak pozná vzorec, alebo si ho môže vyhladať).

Produktívne otázky sú široké a otvorené otázky, na ktoré nie je jediná správna odpoveď. Vyžadujú si viac, ako len reprodukciu učiva, či jeho použitie pri riešení úlohy. Žiak potrebuje pri tvorbe odpovede využiť svoju imagináciu a tvorivosť. Avšak základné vedomosti už musí mať.

Napr. *Ako by písal Hviezdoslav, keby žil v súčasnosti?*

Prečo ľudia znečisťujú životné prostredie, keď pritom vedia, že škodia sami sebe?

Hodnotiace otázky si vyžadujú úsudok, názor a hodnotiace posúdenie. Podobne ako produktívne otázky, aj tieto sú otvorené. Každá odpoveď je správna, pokiaľ nie je v nesúlade s morálkou a s normami spoločnosti.

Napr. *Prečo žiaci neoblubujú Hviezdoslavovu tvorbu?*

Organizačné otázky sa netýkajú učiva, ale zameriavajú sa na organizačné, administratívne, alebo disciplinárne otázky vyučovania.

Napr. *Kto dnes chýba?, Počul si ma Kamil?, Musíte stále vyrušovať?*

Počas sledovania videa:

Sledujte ukážku vyučovacej hodiny geografie. Sústreďte sa v nej predovšetkým na časť slovného prejavu – otázky, ktoré kladie nielen učiteľka, ale aj žiaci a žiačky.

Priebežne si zaznamenávajújte **znenie otázok**. Svoje záznamy následne porovnajte s prepisom.

Po sledovaní videa:

Pri každej otázke určte, či otázku položil učiteľ/učiteľka alebo žiak /žiačka.

Následne kategorizujte ktorý typ otázky to je: *reproduktívna, aplikačná, produktívna, hodnotiaci*, alebo *organizačná*. Do stĺpca „?” zaznačte otázky, ktoré neviete jednoznačne zatriediť do niektorej z kategórií.

Znenie otázky:						
1.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaci	organizačná	?
2.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaci	organizačná	?
3.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaci	organizačná	?
4.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaci	organizačná	?
5.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaci	organizačná	?

6.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
7.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
8.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
9.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
10.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
11.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
Znenie otázky:						
12.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					

	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
13.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
14.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
15.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
16.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
17.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
18.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
19.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					

	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
20.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
21.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
22.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?
23.						
	Otázku položil:	Učiteľ/učiteľka			Žiak/žiačka	
	Typ otázky:					
	reproduktívna	aplikačná	produktívna	hodnotiaca	organizačná	?

Nakoniec urobte súčet otázok za celú ukážku a vypočítajte naznačené percentá.

	počet	
Otázok spolu:		100 %
Aplikačných:		
Produktívnych:		
Hodnotiacich:		
Organizačných:		
? tých, čo som neurčil/a		

Pokúste sa interpretovať získané dáta tým, že odpoviete na nasledujúce otázky:

1. Aké je poradie výskytu jednotlivých kategórií otázok?

2. Ktorá kategória otázok je najviac zastúpená, ktorá je najmenej zastúpená? Prečo?

3. Aká je proporcia otázok učiteľky v porovnaní s otázkami žiakov a žiačok?

4. Aké typy otázok kladla najčastejšie učiteľka? Prečo?

5. Aké typy otázok kladli žiaci a žiačky?

6. Aká je proporcia reprodukčných otázok učiteľky vzhľadom na iné kategórie otázok?

7. V akých vyučovacích situáciách sa objavujú jednotlivé kategórie otázok? Prečo práve v týchto situáciách?

Otvorené otázky

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Biológia Slovenský jazyk a literatúra Geografia	ZŠ a gymnázium 00:07:53 Díštančná /prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie a pedagogickej diagnostiky o typoch otázok učiteľa a ich úlohe vo vyučovaní.

Otázky, ako kľúčový prvok vyučovania možno roztriediť na viac druhov.

Šedová a kol. (2019, s. 100 – 101) delia otázky z hľadiska otvorenosti na:

- *otvorené*
- *zatvorené*

Počas sledovania videa:

Sledujte 4 ukážky - krátke časti vyučovacích hodín rôznych vyučovacích predmetov. Sústreďte sa v nich predovšetkým na časť slovného prejavu – otázky, ktoré kladie nielen učiteľ a učiteľka, ale aj žiak a žiačka. Priebežne si v jednotlivých ukážkach zaznamenávajúte znenia otázok. Pri otázkach určte, či ju položil učiteľ/učiteľka, alebo žiak/žiačka. A či bola daná otázka *otvorená*, alebo *zatvorená*. Následne si všímajte a stručne zapisujte *spôsoby odpovedania na otázky pýtajúcich sa, na odpovede a aj na reakcie pýtajúcich sa na odpovede*.

93

Po sledovaní videa:

1. Zaznamenané znenie otázok, ktoré v ukážkach zazneli si porovnajte s prepismi.
2. Pri otázkach určte, či ju položil učiteľ/učiteľka, alebo žiak/žiačka. A či bola daná otázka *otvorená*, alebo *zatvorená*. Zapište si *spôsoby odpovedania na otázky pýtajúcich sa, na odpovede a aj na reakcie pýtajúcich sa na odpovede*.

Ukážka 1:

Znenie otázky:

Otázku položil:

učiteľ/učiteľka

žiak/žiačka

Otázka bola:

otvorená

zatvorená

Spôsob odpovedania na otázku:

1.

Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:

Ukážka 2:

Znenie otázky:

Otázku položil:

učiteľ/učiteľka

žiak/žiačka

Otázka bola:

otvorená

zatvorená

Spôsob odpovedania na otázku:

2.

Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:

Ukážka 3:

Znenie otázky:

3.

Otázku položil:

učiteľ/učiteľka

žiak/žiačka

Otázka bola:

otvorená

zatvorená

Spôsob odpovedania na otázku:

	Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:		
Ukážka 4:			
	Znenie otázky:		
	Otázku položil:	učiteľ/učiteľka	žiak/žiačka
	Otázka bola:	otvorená	zatvorená
	Spôsob odpovedania na otázku:		
4.			
	Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:		

3. Z každej ukážky si vyberte jednu zatvorenú otázku a preformulujte ju na otvorenú tak, aby ste nemenili jej obsah.

1. Pôvodné znenie zatvorenej otázky:	Nové znenie otvorenej otázky:
2. Pôvodné znenie zatvorenej otázky:	Nové znenie otvorenej otázky:
3. Pôvodné znenie zatvorenej otázky:	Nové znenie otvorenej otázky:

4. Pôvodné znenie zatvorenej otázky:	Nové znenie otvorenej otázky:

Zatvorené otázky

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia Informatika Slovenský jazyk a literatúra Geografia	ZŠ a gymnázium 00:13:69 Dištančná /prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie a pedagogickej diagnostiky o typoch otázok učiteľa a ich úlohe vo vyučovaní.

Otázky, ako kľúčový prvok vyučovania možno roztriediť na viac druhov.

Šedová a kol. (2019, s. 100 – 101) delia otázky z hľadiska otvorenosti na:

- *otvorené*
- *zatvorené*

Počas sledovania videa:

Sledujte 4 ukážky - krátke časti vyučovacích hodín rôznych vyučovacích predmetov. Sústreďte sa v nich predovšetkým na časť slovného prejavu – otázky, ktoré kladie nielen učiteľ a učiteľka, ale aj žiak a žiačka. Priebežne si v jednotlivých ukážkach zaznamenávajú znenia otázok. Pri otázkach určte, či ju položil učiteľ/učiteľka, alebo žiak/žiačka. A či bola daná otázka *otvorená*, alebo *zatvorená*. Následne si všimajte a stručne zapisujte *spôsoby odpovedania na otázky pýtajúcich sa, na odpovede a aj na reakcie pýtajúcich sa na odpovede*.

97

Po sledovaní videa:

Zaznamenané znenie otázok, ktoré v ukážkach zazneli si porovnajte s prepismi. Pri otázkach určte, či ju položil učiteľ/učiteľka, alebo žiak/žiačka. A či bola daná otázka *otvorená*, alebo *zatvorená*. Zapište si *spôsoby odpovedania na otázky pýtajúcich sa, na odpovede a aj na reakcie pýtajúcich sa na odpovede*.

Ukážka 1:

Znenie otázky:

Otázku položil:

učiteľ/učiteľka

žiak/žiačka

Otázka bola:

otvorená

zatvorená

Spôsob odpovedania na otázku:

1.

Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:

Ukážka 2:

Znenie otázky:

Otázku položil:

učiteľ/učiteľka

žiak/žiačka

Otázka bola:

otvorená

zatvorená

Spôsob odpovedania na otázku:

2.

Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:

Ukážka 3:

Znenie otázky:

3.

Otázku položil:

učiteľ/učiteľka

žiak/žiačka

Otázka bola:

otvorená

zatvorená

Spôsob odpovedania na otázku:

	Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:		
Ukážka 4:			
	Znenie otázky:		
	Otázku položil:	učiteľ/učiteľka	žiak/žiačka
	Otázka bola:	otvorená	zatvorená
	Spôsob odpovedania na otázku:		
4.			
	Reakcia pýtajúceho sa na odpoveď:		

Z každej ukážky si vyberte jednu otvorenú otázku a preformulujte ju na zatvorenú tak, aby ste nemerili jej obsah.

5. Pôvodné znenie otvorenej otázky:	Nové znenie zatvorenej otázky:
6. Pôvodné znenie otvorenej otázky:	Nové znenie zatvorenej otázky:
7. Pôvodné znenie otvorenej otázky:	Nové znenie zatvorenej otázky:

8. Pôvodné znenie otvorenej otázky:	Nové znenie zatvorenej otázky:

Aký dopad by podľa vás mala vami navrhnutá zatvorená otázka na dianie v školskej triede? Čo predpokladáte, že by sa asi dialo?

Uvažujte nad tým, akým spôsobom ovplyvnila fáza a zacielenie vyučovacej hodiny množstvo zatvorených otázok, ktoré počas nej zazneli?

100

Ako podľa vás ovplyvňuje druh vyučovacieho predmetu počet zatvorených otázok?

Sálové usporiadanie učebne

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Biológia	gymnázium 00:15:09 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

Prečítajte si v niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie o tom, akým spôsobom ovplyvňuje usporiadanie priestoru školskej triedy podobu pedagogickej komunikácie.

Pedagogická komunikácia sa odohráva v určitom priestore - najčastejšie v školskej triede, ktorá svojou veľkosťou, vybavením, aj rozmiestnením nábytku do istej miery podmieňuje a ovplyvňuje to, akým spôsobom bude komunikácia medzi učiteľom a žiakmi prebiehať. Určité typy priestorového usporiadania vedú dominantne ku komunikácií medzi učiteľom a žiakmi, iné typy skôr podporujú komunikáciu medzi žiakmi navzájom.

Nábytok v učebniach sa dá priestorovo usporiadať trojako. Podľa Bradovej (2011) existujú 3 základné *typy priestorového usporiadania lavíc v školskej triede*:

- sálový typ usporiadania,
- modulový typ usporiadania,
- usporiadane do tvaru U.

101

1. Vlastnými slovami opíšte najčastejšie sa vyskytujúci sálový typ usporiadania učebne.

Počas sledovania videoukážky 1:

Sledujte 1. ukážku priebehu frontálnej výučby biológie pri sálovom usporiadaní učebne. Zamerajte sa na spôsoby verbálnej i neverbálnej komunikácie medzi učiteľkou a žiakmi pri precvičovaní nového učiva. Stručne opíšte dianie a spôsob pedagogickej komunikácie, ktorý dominoval.

1. Akú úlohu zohrávalo priestorové usporiadanie lavíc pri komunikácii medzi učiteľkou a žiakmi navzájom?

2. Ako táto podoba pedagogickej komunikácie súvisela s frontálnym spôsobom precvičovania učiva?

3. Aké komunikačné správanie žiakov pri frontálnej výučbe možno označiť ako žiadúce/ nežiadúce?

4. Aký typ komunikačného správania toto sálové usporiadanie (ne)podporovalo?

typ komunikačného správania žiakov a žiačok, ktoré sálové usporiadanie učebne:	
podporovalo:	nepodporovalo:

Počas sledovania videoukážky 2:

Sledujte 2 ukážku priebehu skupinovej práce pri sálovom usporiadaní učebne. Zamerajte sa na spôsoby verbálnej a neverbálnej komunikácie medzi učiteľkou a žiakmi i žiačkami navzájom pri takomto opakovaní učiva. Stručne opíšte dianie a spôsob pedagogickej komunikácie, ktorý dominoval počas skupinovej práce a pri prezentácii výsledkov skupinovej práce.

1. Ktoré komunikačné správanie žiakov pri tomto spôsobe opakovania možno označiť ako žiadúce? Ktoré bolo naopak nežiadúce?

komunikačné správanie žiačok a žiakov, ktoré označujem ako:	
žiadúce:	nežiadúce:

2. Akú úlohu zohrávalo priestorové usporiadanie lavíc pri komunikácii medzi žiačkami a žiakmi navzájom?

3. Ako táto podoba pedagogickej komunikácie súvisela s priebehom skupinovej práce? Čo konkrétne podporovala a čomu bránila?

Po sledovaní videa:

1. V oboch ukážkach sa pokúste formulovať pozitíva a negatíva sálového usporiadania lavíc vzhľadom k daniu v školskej triede.

+ Pozitíva sálového usporiadania lavíc:	- Negatíva sálového usporiadania lavíc:
Ukážka 1:	
Ukážka 2:	

2. Navrhnite takú aktivitu, pri ktorej by typ sálového usporiadania lavíc v školskej triede prispieval k žiadúcemu komunikačnému správaniu žiačok a žiakov.

Modulové usporiadanie učebne

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika	6. ročník ZŠ 00:06:11 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie si prečítajte o tom, akým spôsobom ovplyvňuje usporiadanie priestoru školskej triedy podobu pedagogickej komunikácie.

Pedagogická komunikácia sa odohráva v určitom priestore - najčastejšie v školskej triede, ktorá svojou veľkosťou, vybavením, aj rozmiestnením nábytku do istej miery podmieňuje a ovplyvňuje to, akým spôsobom bude komunikácia medzi učiteľom a žiakmi prebiehať. Určité typy priestorového usporiadania vedú dominantne ku komunikácií medzi učiteľom a žiakmi, iné typy skôr podporujú komunikáciu medzi žiakmi navzájom.

Počas sledovania videa:

Sledujte ukážku priebehu vyučovacej hodiny matematiky pri modulovom usporiadaní učebne. Zamerajte sa na vzdialenosť medzi účastníkmi a na spôsoby verbálnej i neverbálnej komunikácie medzi učiteľom a žiakmi pri precvičovaní nového učiva.

105

Po sledovaní videa:

Stručne opíšte dianie a spôsob komunikácie medzi učiteľom a žiakmi. Zamerajte sa predovšetkým na to:

1. Akým spôsobom modulové usporiadanie lavíc ovplyvňovalo verbálnu i neverbálnu komunikáciu učiteľa so žiakmi?

2. Akým spôsobom učiteľom zvolené modulové usporiadanie lavíc ovplyvnilo (ne)možnosti zapojenia žiakov a žiačok do prebiehajúcich činností?

3. Ako modulové usporiadanie lavíc podľa vás ovplyvnilo spoluprácu medzi žiakmi navzájom?

Akčná zóna

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Psychológia	2. ročník, SOŠ, 00:04:02 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V niektorej z odporúčaných učebníc pedagogickej komunikácie si prečítajte o tom, aké charakteristiky ovplyvňujú podobu pedagogickej komunikácie.

Čo myslíte ako súvisí miesto, kde žiak sedí s tým, ako často s ním učiteľ/ka komunikuje?

Výskumníci zistili, že učiteľ nekomunikuje so všetkými žiakmi rovnako často. Zatiaľ čo usporiadanie lavíc môže vplývať na celkový charakter pedagogickej komunikácie, miesto, kde žiak sedí, podľa výskumov (Adams, Biddle, 1970, Delefos, Jackson, 1972, Schnitzerová, Račková, 1995 a iní) ovplyvňuje intenzitu a frekvenciu komunikácie medzi ním a učiteľom.

Výskumy potvrdili že existuje tzv. **akčná zóna** (angl. „action zone“ Adams, Biddle, 1970, Mareš, Křivohlavý, 1995, str. 49), či **zóna dominantnej aktivity** (Gavora, 2003, str. 157, Bradová, 2011, str. 202). Americkí výskumníci Adams a Biddle v 60. rokoch minulého storočia cez videoukážky sledovali momenty v školských triedach, kedy boli žiaci iniciátormi, alebo príjemcami komunikácie. Pri frontálnej výučbe v sálovo usporiadanej učebni odhalili také **miesta, v ktorých interakcia učiteľ-žiak prebiehala omnoho častejšie a výraznejšie** a to nezávisle od vyučovacieho predmetu, pohlavia, veku učiteľa, či veku žiakov. Dané miesta sa nachádzali výhradne v prednej a strednej časti učebne a tvorili zónu v tvare obráteného písmena T.

Počas sledovania videa:

Sledujte ukážku priebehu frontálnej vedenej vyučovacej hodiny psychológie pri sálovom usporiadaní učebne.

Pokúste z nasledujúceho videozáznamu rekonštruovať a zaznamenať približné komunikačné dianie na vyučovacej hodine. Svoju pozornosť zamerajte na zaznamenanie a vyjadrenie usporiadania komunikácie – teda na tzv. komunikačnú štruktúru. Komunikačná štruktúra predstavuje podľa Gavoru (2003, str. 175) „stavbu, alebo konštrukciu toho, ako je komunikácia vybudovaná“. Pri svojom pozorovaní sa sústreďte na verbálnu komunikáciu a jej situovanie. Zamerajte sa na momenty, kedy budú žiaci, alebo učiteľ iniciátormi (komunikátormi), alebo príjemcami verbálnej komunikácie (komunikantami). Do priloženého pozorovacieho hárka zaznamenávajú: **Pozorovanie komunikačných štruktúr na vyučovacej hodine** (Samuhelová, 1988 z Gavora, 2003, str. 175 -175).

Pokúste zaznamenať verbálnu komunikáciu a jej priestorové situovanie.

☞ V triede sa môže odohrávať viacero komunikačných momentov súčasne. Napríklad na otázku učiteľky môžu odpovedať nahlas aj dvaja, či viacerí žiaci súčasne. Ako dominantnú beriete jednu komunikačnú sekvenciu, takú, ktorej venuje pozornosť učiteľ a /alebo väčšina žiakov v triede.

Po sledovaní videa:

1. Ako a čím podľa vás učiteľ môže minimalizovať rozdiely vo výhodnosti jednotlivých miest sedenia z hľadiska ich edukatívnej podnetnosti pre žiakov?

2. Kto a /alebo čo podľa vás najčastejšie ovplyvňuje zasadací poriadok v školskej triede?

3. Navrhnite zasadací poriadok v školskej triede pre 25 žiačok a žiakov, ktorý by čo najlepšie vyhovoval potrebám učiteľa, ale aj žiakov a zároveň efektívne podporoval optimálnu pedagogickú komunikáciu. Za „optimálnu“ pedagogickú komunikáciu sa podľa Křivohlavého a Mareša (1995) považuje taká, ktorá plní určité pedagogické funkcie a napomáha plneniu učiteľom stanovených výchovno-vzdelávacích cieľov.

4. Navrhnite takú zámernú priestorovú mobilitu učiteľa počas vyučovacej hodiny – premyslený pohyb po učebni s cieľom aktivizovať aj žiačky a žiakov sediacich mimo akčnej zóny.

Dialóg s lešením

Darina Dvorská

Predmet/Tematický celok/ Téma	Ročník/Rozsah/Forma výučby
Matematika Planimetria Rovnoľahlosť kružníc a dôkaz Pytagorovej vety	4. ročník, gymnázium 0:07:02 Prezenčná forma

Pred sledovaním videa:

V niektorej z odporúčaných učebníc všeobecnej pedagogiky si prečítajte o Brunerovej teórii (1978) lešenia.

Pokúste sa vlastnými slovami vysvetliť Brunerovu teóriu lešenia.

Zároveň sa v učebniciach pedagogickej komunikácie (napr. Šeďová a kol., 2019) oboznámte s dialogickým komunikačným žánrom: dialóg s lešením.

Poznámky:

Dialóg s lešením podľa Šeďovej et al. (2019) predstavuje komunikačnú formu, pri ktorej učiteľ kladie žiakom kognitívne náročné otázky a zároveň im poskytuje rôzne formy podpory - lešenie. Dialóg smeruje k správne riešeniu, ale spôsobom, že žiaci sa aktívne spolupodieľajú na hľadaní a spoluutváraní tohto riešenia.

Tvorí ho 2 kľúčové komponenty:

- 1) otázky vyššej kognitívnej náročnosti,
- 2) rozvinutá spätná väzba obsahujúca uptake.

- 1) Žiaci musia učebnú situáciu prijať za vlastnú. Musia mať možnosť ovplyvňovať jej priebeh a vystupovať so svojimi otázkami, komentármi.
- 2) Úloha musí byť primeraná – stavať na doterajších kompetenciách, i informáciách, ktoré už žiaci majú, ale musí obsahovať nové prvky a byť dostatočne obtiažna, aby mohlo dôjsť k učeniu.
- 3) Podpora, poskytovaná učiteľom musí byť štruktúrovaná. Úlohou učiteľa je ponúkať v postupných sekvenciách rôzne stratégie a nástroje k riešeniu úlohy.
- 4) Zodpovednosť za učenie je zdieľaná. Učiteľ je v roli spolupracovníka, nie niekoho, kto zjavne hodnotí výkony ostatných.
- 5) Čím sa žiaci stávajú kompetentnejšími, učiteľ ustupuje do úzadia a postupne sa utlmuje jeho kontrola.

Sledujte ukážky z vyučovacej hodiny matematiky. Zapisujte si spôsoby, akými učiteľ so žiakmi vedú dialóg.

110

1. Možno komunikačnú formu, ktorú ste sledovali v ukážke, považovať za dialóg s lešením? Pokúste sa vyhodnotiť kvalitu poskytovaného lešenia, odpovedaním na nasledujúce otázky. Svoju odpoveď (áno, nie, neviem posúdiť) vysvetlite a podložte argumentáciou (prečo?).

a) Prijali podľa vás žiaci, danú vyučovaciu situáciu za vlastnú?	áno	nie	neviem posúdiť
b) Stavala učebná úloha na predošlých vedomostiach a zručnostiach žiakov?	áno	nie	neviem posúdiť

c) Bola učebná úloha pre žiakov nová a dostatočne náročná?	áno	nie	neviem posúdiť
d) Akú formu podpory - lešenia učiteľ žiakom poskytoval?			
e) Bola podpora učiteľa nasmerovaná k žiakom dostatočne štruktúrovaná?	áno	nie	neviem posúdiť
f) Aké stratégie a nástroje k riešeniu úlohy im učiteľ svojim lešením poskytoval?			
g) Bola zodpovednosť za vyriešenie úlohy zdieľaná?	áno	nie	neviem posúdiť
h) Akú úlohu /rolu hral učiteľ v tejto komunikačnej situácii? Bol skôr v roli spolupracovníka, ako hodnotiteľa žiakov?	áno	nie	neviem posúdiť
i) Akým postupom učiteľ utlmoval svoju dominanciu a ustupoval do pozadia?			

2. Aké iné alternatívy lešenia by mohol učiteľ použiť na tejto vyučovacej hodine?

Alternatíva lešenia 1:	
Alternatíva lešenia 2:	
Alternatíva lešenia 3:	

3. Čo vy považujete za podstatné znaky komunikačného žánru dialóg s lešením?

--

4. Vytvorte scenár, ako by prebiehal dialógu s lešením pri riešení konkrétnej učebnej úlohy z vašej predmetovej aprobácie.

--

Použitá a odporúčaná literatúra:

- Alexander, R. (2006). *Towards dialogic teaching: Rethinking classroom talk*. Dialogos
- Applebee, A. N., & Langer, J. A. (1983). Instructional Scaffolding: Reading and Writing as Natural Language Activities. *Language Arts*, 60(2), 168 - 175. [Dostupné online.](#)
- Bradová, J. (2011). Variácie priestorového usporiadania školskej triedy a ich vplyv na pedagogickú komunikáciu. *Studia Paedagogica*, 16(1), 192 – 210. [Dostupné online.](#)
- Bradová, J. (2012). Keď zasadací poriadok funguje, alebo učiteľsko–žiacke preferencie pri obsadzovaní priestoru školskej triedy. *Studia Paedagogica*, 17(2), 71 – 92. [Dostupné online.](#)
- Gavora, P. (1994). Učiteľove viacnásobné otázky. *Pedagogika*, XLIV(2), 113 – 118. [Dostupné online.](#)
- Gavora, P. (2003). *Učiteľ a žiaci v komunikácii*. Univerzita Komenského v Bratislave.
- Křivohlavý, J., & Mareš, J. (1995). *Komunikace ve škole*. Masarykova univerzita.
- Šedřová, K., Švaříček, R., & Šalamounová, Z. (2012). *Komunikace ve školní třídě*. Masarykova univerzita.
- Šedřová, K., Šalamounová, Z., Švaříček, R., Sedláček, M., Majcík, M., & J. Navrátilová (2019). *Výuková komunikace*. Masarykova univerzita
- Navrátilová, H. (2021). *Žánry extenzivní řeči učitele ve výukové komunikaci*. Univerzita Tomáše Bati. [Dostupné online.](#)

O autorke:

PaedDr. Darina Dvorská, PhD. pôsobí ako vysokoškolská učiteľka na Katedre pedagogiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Vyštudovala učiteľstvo psychológie a pedagogiky a aktuálne sa venuje pregraduálnej príprave budúcich učiteľov a učiteľiek a inovatívnym pedagogickým metódam a prístupom. Vyučuje kurzy pedagogickej komunikácie, pedagogickej diagnostiky a metodológie pedagogického výskumu. Spolupodielala sa na tvorbe unikátneho e-learningového nástroja Učiteľská akadémia UK

Vypočujte si [rozhovor o vyučovaní pedagogiky a spoločného učiteľského základu](#) s doktorkou Darinou Dvorskou z Katedry pedagogiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

UČITEĽSKÁ
AKADÉMIA
Univerzita Komenského
v Bratislave

Darina Dvorská, Lenka Sokolová (zostavovateľky)

Lucia Budinská, Darina Dvorská, Margaréta Hapčová, Karolína Miková, Lenka Sokolová (autorky)

114

UČITEĽSKÁ AKADÉMIA UK: VIDEOUKÁŽKY K PREDMETOM SPOLOČNÉHO ZÁKLADU UČITEĽSTVA I.

Vydala Univerzita Komenského v Bratislave, 2023.

Korigovali autori a autorky. Fotografie: bc. Stanislav Griguš.

Rozsah 114 strán, prvé vydanie, vyšlo ako elektronická publikácia.

https://stella.uniba.sk/texty/FSEV_SD_ucitelska_akademia_zaklad_video_1.pdf

ISBN 978-80-223- 5751-7 (online)